Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 210 (17333) | 1986 оной сентябриин 11, четверг | Сэн 3 мүн.

ХҮНТЭЙН ТАЛАДА ХҮЛГӨӨТЭЙ

ФОТОРЕПОРТАЖ

Үглөөгүүр наранай тээ дээрэхэнэ гаража, шүүдэрэй хатахаhаа эхилээд, hүниин 2 час болотор 24 комбайн таряалан дээрэ хүдэлнэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо хамтын подрядай гуримаар хүдэлдэг тракторно-таряан ажалай хоёр бригада бии юм. Бригадирнуудынь дүршэлтэй бэрхэ эмхидхэгшэд Александр Едошкиевич Галсанов, Раднажаб Ухинович Раднаев гэгшэд болоно. Тэдэнэр Ажалай Улаан Тугай ордентой хүнүүд.

Хүнтэйн хээрын стан дээрэ хүрэжэ ерэхэдэ, хүн зон хүлгөөтэй байба. Улаан булан соо ороходо, поли бүхэнэй ургаса хуряаха график, хуряалга-зөөлгын комплексын хүдэлмэриин түсэб ханада үлгөөтэй харагдана.

Мүнөө жэлдэ ажахы 4913 гектарай таряа хуряаха байна. Тэрэнэй 2633 гектарынь шэниисэ, 1400 гектарынь обёос, бэшэниинь хара таряан, горох юм. Байгша ондо гүрэндэ 4000 центнер таряан тушаагдаха ёhотой. Бүхы дээрэнь 48.000 центнер таряа хуряаха гэхэ гү, али таряалангай гектар бүриhөө дунда зэргээр 15 центнер орооhо абаха зорилготой.

— Бидэ хоёр жэлдэ таряалангаа зональна гуримаар эрхилхэдээ технологическа картын ёhоор, ямар полидо хэды шэнээн минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдахаб, хэды шэнээн үрэhэн таригдахаб гэжэ хуу тодоор түсэблэжэ бэелүүлдэгбди. Хүнтэйн полинуудта эршэмтэй технологи хэрэглээл hаа, таряан гарахал гээшэ. Р. У. Раднаевай хүтэлбэрилдэг бригадын 3 комбайн Сагаан Нуурай полинууд дээрэ эршэтэйгээр хүдэлнэ,— гээд, колхозой ахамад агроном Гарма Едошкиевич Галсанов манда хөөрөөhэн.

Комбайнернуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ жэл бүри онсо шалгардаг Ринчин Урбашкеев, Бурлап Раднаев, Бато Магдажинов, Содоп Бадмаев, Баяндо Базаров гэгшэдые нэрлэмээр. Жолоошод Константин Доржиев, Олег Галсанов, Сергей Тыхеев, Юрий Дунченко гэгшэд халаанайнгаа даабариие холо үлүүлнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ 2-дохи бригадын тоог дээрэ оньhон түхеэрэлгэнүүд дүүрэн хүсэндөө хүдэлгэгдэнэ. Мүнөө 10 мянган центнер орооhон оруулагдаад, сэбэрлэгдэжэ, хатаагдажа байнхай. Эндэ Буряадай хүдөө ажахын институдай 1-дэхи курсын студентнэр хоёр халаанда хүдэлнэ.

— hаяар таряа хуряалгамнай дүүрэнтэхэнь. Тоог дээрэ хэхэ ажал ехэ болонхой. Орооhо сэбэрлэхэ, хатааха бүхы оньhон машинанууд hайнаар заhабарилагдаа, тодхогдоо юм. «ОВП-20», «ОВС-25» түхэлэй машинанууд hаадгүй хүдэлгэгдэнэ,— гэжэ тоогые даагша Цырендоржо Эрхитуевич Батуев хэлэнэ.

Буряадай АССР-эй габьяата механизатор А. Е. Галсановай хүтэлбэрилдэг 2-дохи бригадада hүүлэй мэдээгээр 2500 гектарай таряан сэхэ хадагдаа, хуряагдаа.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Түрүү комбайнернууд Номол Цыренов (зүүн гарhаа), Батор Магдажинов, Бато Эрдынеев, Содоп Бадмаев, Никодим Петров. 2. Колхозой правлениин, парткомой гэшүүн, районой Соведэй депутат, бригадир А. Е. Галсанов.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.
Хурамхаанай район.

ТҮРҮҮШЫН МЯНГАТАН

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэйнгээ ургасые богони болзорто хуряажа абахаар шиидэhэн Прибайкалиин районой «Ильинкинский» совхозой таряашад байгаалиин бэрхэшээлые hаадгүй дабана. Тусхайлбал, hүүлэй үедэ ороhон хура бороодо нилээд hаатабашье, эдэ үдэрнүүдтэ гээгдэлhээ гаража шадаа.

Сагай уларилай таарамжагүй байбашье hаань, Ильинкын, Юговэй отделениин механизаторнууд hайн бэлэдхэлтэй байжа, машина, техникээ бүтээсэтэйгээр хэрэглэhэн байна. Иигэжэ тус отделенинүүдэй таряашад эрхим дүнгүүдые туйлаа юм.

Таряагаа гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряажа абаха тэмсэлдэ Ильинкын комбайнер Николай Михайлович Лапин эрхимлээ. Тэрэ хамагhаа урид 1000 центнер орооhо сохижо, бункерайнгаа урда түрүүшын одо зуруулаа. Тиихэдэ дүршэлтэй комбайнернууд Николай Сороковиков, Игорь Икин, Алексей Муравьев гэгшэдэй комбайнууд мүн лэ түрүүшын одотой болонхой. Иигэжэ тус совхоздо түрүүшын мянган улам олошоржо захалба.

Т. БАДМАЕВА.

ХЭЗЭЭДЭШЬЕ hААДГҮЙГӨӨР

Наратай сэлмэг эдэ үдэрнүүдтэ Мухар-Шэбэрэй районой «Знамя Ленина» колхозой комбайнернууд таряа хуряаха хүдэлмэреэ улам хурдадхана. hүүлэй мэдээгээр эндэ 1000 гектарай шэниисэ сабшагдажа, 400 гаран гектарай таряан сохигдоо. Тиихэдэ механизаторнууд зарим участогуудай эдеэшэhэн таряае сэхэ хадана. Мүнөө эндэхид 2 мянган гектарай обёос сүм хуряажа амбаарланхай.

Даалгагдаhан комбайндаа бүхы заабариин ёhоор техническэ харууhа хэдэг хоёрдохи бригадын комбайнер Дмитрий Иванов илангаяа бүтээсэтэйгээр ажаллана. Энэ экипаж богонихон болзор соо 3000 центнер таряа сохижо тоог дээрэ эльгээгээ. Тиихэдэ Игнат Родионович Рымарев, Сафон Фирсович Сластин, Вячеслав Балданов гэгшэд туд бүрөө 1500—1800 центнер орооhо суглуулжа абанхай.

Эдэ үдэрнүүдтэ ургаса хуряагшадай дунда социалис мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрнэ.

Д. ГАРМАЕВ.

Буряадай хүдөө ажахын эрдэм шэнжэлгын институдай туршалгын поли дээрэ хуряалгын хүдэлмэри түлэг дундаа. Институдай таряан ажалай бригадын бригадир Иван Викторович Игумновай хүтэлбэрилдэг коллектив эдэ үдэрнүүдтэ тоhолиг редькын үрэhэ суглуулжа байнхай. Тус бригадын механизаторнууд hүүлэй хэдэн жэлэй туршада тэжээлэй үнэтэ ургамалнуудые тарижа, үрэhые хуряажа абаад, республикынгаа ажахынуудые хангахаар бэлэдхэдэг юм. Эдэнэр жэл бүхэндэ доннигой, горохой, хү-

УРГАМАЛАЙ ҮРЭhЭ СУГЛУУЛНА

сы үбhэнэй үрэhэ горитойхоноор суглуулна.

Багахан энэ бригада 10 хүнhөө бүридэнхэй. Механизаторнууд хабартаа hайнаар элдүүрилэгдэжэ үтэгжүүлэгдэhэн полидо тэжээлэй үнэтэ ургамалнуудые агротехническэ бүхы заабариин ёhоор таридаг юм. Удаань хабарhаа намар болотор hайнаар харууhалжа, үрэhэнэйнь баян ургасые гээлтэ хоролтогүй суглуулжа абана.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ.

ГУРБАН ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭХЭ

Манай колхозой тракторно-таряан ажалай бригадын ажал тухай урид «Буряад үнэн» газетэдэ яhала бэшэгдэhэн байха. Тиимэhээ би энэ статья соогоо тус бригадын дүй дүршэл, нэбтэрүүлhэн түрүү онол арга тухайнь бэшэхэ гэжэ шиидээб.

Баргажанай районой Хилганын колхоздо ахамад агрономоор арба гаран жэлэй туршада ажаллахадаа газар таряалангай үрэжэлые, эндэхи байгаалиин уларилые hайн ойлгохо болооб. Тиихэдэ эдэ жэлнүүдтэ дүршэлтэй бэрхэ, хэхэ хүдэлмэреэ hайн мэдэхэ таряашадтай ажаллаа гээшэб. Жэшээлбэл, Далай Ринчинович Раднаев гуша гаран жэлэй туршада Хүнтэйн тракторно-таряан ажалай бригадые хүтэлбэрилнэ. Үнгэрhэн жэлнүүдэй туршада дүршэлтэй механизатор, шадамар бэрхэ таряашан, үйлэдбэриин эрхим түрүү эмхидхэлшэ Далай Ринчиновичтэй ажаллахадаа, олон юумэндэ hураhан байнаб. Энэ нүхэрнай таряашанай, мүн механизаторай мэргэжэлдэ олон хүнүүдые hургаhан, залуу үетэниие хүдэлмэридэ дуратайгаар хүмүүжүүлhэн байна. Гадна тэрэ ажалша бэрхэ хүнүүдhээ бүридэhэн эбтэй зетэй коллектив байгуулжа шадаа. Тиимэhээ тракторно-таряан ажалай энэ бригадын коллектив hүүлэй жэлнүүдтэ таряанай тогтууритай баян ургаса хуряана. Жэшээлхэдэ, бригадын механизаторнууд 1983 ондо гектар бүриhөө 14,2 центнер таряа хуряаhан байбал, 1984 ондо гектарhаа дунда зэргээр 17,9 центнер, үнгэрhэн жэлдэ 22,7 центнер абаа. Тодорхойлбол, энэ бригадада таряанай ургаса жэл бүри дээшэлнэ гээшэ. Гадна энэ жэлдэ сагай уларилай таарамжагүй байбашье hаань, таряанай баян ургаса хуряагдажа байна.

Бидэ газар таряаландаа зональна гурим нэбтэрүүлhэнэйнгээ, сэбэр паар үргэдхэжэ, эршэмтэй технологёор таряа таридаг болоhонойнгоо, мүн ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэhэнэйнгээ ашаар таряанай ургаса дээшэлүүлнэбди. Гадна энэ амжалтада хүнэй оролдолго, үүргэ тон ехээр нүлөөлhэн байха. Жэшээлбэл, hүүлэй жэлнүүдтэ бригадын бүхы гэшүүд нэгэ хараа бодолтойгоор, даажа абаhан хэрэгтээ тон харюусалгатайгаар хандажа ажаллана.

Байгша ондо Хүнтэйн бригадын коллектив 2 928 гектарта орооhото ургамалнуудые тариhан юм. Тэрэ тоодо 1 660 гектарта шэниисэ, 1 083 гектарта обёос, 185 гектарта хара таряан, 554 гектарта кукуруза, 359 гектарта нэгэ жэлэй ургамалнууд ургуулагдаа. Тиихэдэ бригада 1 605 гектар сэбэр паартай, 252 гектарта обёос, үлэhэн 1 300 гаран гектартань шэниисэ эршэмтэй технологёор таряа бэлэй.

Энэ жэлдэ бригадын механизаторнууд гектарhаа 14,6 центнер таряа хуряажа, дүн хамта 42 000 центнер таряа суглуулхаар түсэблэнхэй. Тиин эндэхи таряашад мүнөө 55—60 мянган центнер таряа хуряажа, орооhо таряа гүрэндэ тушааха түсэбөө гурба дахин үлүүлхээр хараална.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхоздомнай таряа хуряаха хүдэлмэри түлэг дундаа ябуулагдана. hүүлэй мэдээгээр эндэ 1551 гектарай таряан баал болгогдон унагаагдаад, 1005 гектарай шэниисэ сэхэ хадагдаад байнхаи. Иигэжэ бүхыдөө 36 мянга шахуу центнер орооhон сохигдоод, таряанай тоог дээрэ сэбэрлэгдэжэ, хатаагдана.

Мүнөө таряа хуряалгада 20 комбайн хүдэлгэгдэнэ. Орооhото ургамалнуудай сагhаа урид эдеэшэhэн дээрэhээ 13—ниинь таряа сэхэ хадана. Үлэhэн долоон комбайниинь ЖВН-6 түхэлэй жаткануудаараа таряа баал болгон сабшажа унагаана.

Зундаа хура бороогой саг соогоо ороогүй дээрэhээ таряан жэгдэ ургаагүй, мүн болзорhоо эртүүр эдеэшэжэ эхилhэн байна. Тиимэhээ иимэ таряа хуряаханьбэрхэтэй хүшэр байна. Юуб гэхэдэ, эртэ эдеэшэhэн таряа саг болзор соонь хуряагаагүй hаа, орооhониинь айража унадаг байна бшуу. Тиихэдэ набтараар ургаhан таряа амяарлажа хуряахын аргагүй байдаг. Манай колхозой механизаторнууд энэ бэрхэшээлые hайнаар ойлгожо, ургасаяа гээлтэ хороолтогүйгөөр, богони болзортонь хуряахаар оролдоно.

Таряа хуряалгын үедэ механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. Дүнгүүдынь табан хоног бүри нэгэ удаа согсологдоно. hүүлэй табан хоногой дүнгөөр социалис мүрысөөндэ илаhан комбайнернуудта улаан вымпелнүүд барюулагдажа, мүнгэн шан үгтэhэн, мүн тэдэнэй нэрэ хүндэдэ зорюулжа, полевой стан болон колхозой түб hууриндa ажалай алдар солын туг үргэгдэнэ. Тиихэдэ механизаторай 1000 центнер таряа хадаха бүринь комбайндань одон зурагдадаг юм.

Иигэжэ комбайнернуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ дүй дүршэлтэй механизаторнууд В. Б. Раднаев, комсомолой гэшүүн З. М. Гармаев гэгшэд шалгарна. Эдэ нүхэднай мүнөө түс тустаа 3000 центнер таряа сохижо суглуулаад байнхай. Эдэнэй комбайнай бункерта улаан одод зурагдаа. Тиихэдэ комбайнернууд Р. Ц. Банзаров, А. Р. Галданов, Р. У. Галданов, Н. Н. Дармаев, Ю. Б. Мужанов болон бусад эрхимээр ажаллана.

Бригадын гэшүүд таряа хуряахын хажуугаар hолоомо суглуулжа, намарай паар хахална. Жэшээнь, дүй дүршэлтэй механизаторнууд В. К. Турчанинов Ц. Ф. Ринчино хоёр мүнөө hолоомо суглуулна.

Таряа хуряалгын үедэ эбдэрhэн техникэ дары түргэн сагай туршада заhабарилха талаар слесарьнүүдэй тусхай звено байгуулагдаhан юм. Тус звеное дүй дүршэлтэй токарь Ф. Э. Урбагаров хүтэлбэрилнэ. Феликс Урбагаров нютагайнгаа хүн зоной, илангаяа механизаторнуудай дунда «алтан гартай» гэжэ тоологдодог. Тобшолбол, энэ звенодо шадамар бэрхэ заhабарилагшад ажаллана. Тиимэhээ дурсагдагша бригадада техникэнь таряа хуряалгын үедэ hаадгүйгөөр, бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Манай колхозой механизаторнууд таряа хуряалгаа hаядаа дүүргэхын тула али бүхы аргаараа оролдон ажаллажа байнхай.

Ч. ДОРЖИЕВ,
Баргажанай районой Хилганын колхозой ахамад агроном, Буряадай АССР-эй габьяата агроном.

ОРОНОЙ ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

ВАРНА (Челябинска область). Варнинска райондохи Челябинскын түбэй отрядай ехэ ашаа зөөдэг автопоезднуудай түрүү экипажнууд рейс бүхэндөө вагон орооhо элеваторнуудта хүргэнэ. Хэлхеэ холбооной мүнөөнэй хэрэгсэлнүүдые ба ЭВМ ашаглан, эндэ ургаса зөөлгэ комплексноор эмхидхэгдэнэ. Шэнэ юумэ үүсхэгшэд хүдэлмэридөө гансал авто-тэргэнүүдые бэшэ, мүн халуун хүдэлмэриин үедэ РАПО-hоо саг зуура абаhан тракторай тэргэнүүдые хэрэглэнэ. Энэ хадаа хүдэлмэриин ябасые грузовигуудай тоо нэмэнгүйгөөр, хурдадхаха арга олгоно, гэхэтэй хамта түлишэ алмана.

ЧЕРНЬ (Тульска область). Тульска областиин Горькиин нэрэмжэтэ совхоздо таряагаа амжалтатайгаар хуряахадань хура бороон hаалта хэжэ шадаагүй. Эндэ харалган, бороотойшье үдэрнүүдтэ таряагаа хадаhаар байгаа. Энэниие тон юрынхеэр хэдэг юм. Комбайнуудай декэнүүдые адагтань хүрэтэр табижа, оёорынь абадаг байгаа. Тэрэнэй ашаар полинуудhаа орооhонойнгоо 60 процент хүрэтэр хуряаба. Удаань тэрэ баалаа дахин сохидог байба. Тиигэжэ hүүлэй hүүлдэ бүхы таряагаа нөөсэдөө оруулжа шадаа.

КЕМЕРОВЭ. Прокопьевско РАПО-гой таряашад ешмээнэйнгээ ба хара таряанайнгаа хуряалга түгэсхөө. Нютагай эрхэ байдалда хоёр-гурбан долоон хоногоор урда эдеэшэдэг эдэ культурануудта ажахын мэргэжэлтэд тарихадаа, алдуу гаргаагүй, Шэниисын таряалангай ехэнхи хубиинь эдеэшэтэр эдэ культурануудаар гүрэндэ таряа худалдаха түсэбэйнгөө хахадынь шахуу дүүргээд байгаа.

ПАВЛОДАР. Иртыш шадарай таряалангуудта комбайнуудые миин зогсоолго усадхагдаа. Энэ хадаа хангалгые hайжаруулhанай ба лаб найдамтай болгоhоной үрэ ха юм. Энэ РАПО-нуудай соведэй дэргэдэ хуряалгын 200 агрегадай нөөсэ парк байгуулха арга олгоо. Тэдэ хилээмэнэй түлөө тэмсэлдэ хуряалгын тон халуун газарнуудта орохо зэргэтэй. Техникээ шадамараар хэрэглэлгэ областиин колхоз, совхозуудта хуряалгын график 4 сүүдхээр ахиха аргатай болгоо. Мүнөө эндэ хоёрдохи миллион гектарта таряан баалнууд болгогдоно.

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Хойто-Осетидэ нэбтэрүүлэгдэhэн кукурузын үрэhэ индустриальна технологёор болбосоруулга мүнөө жэл шалгалта hайнаар дабаа. Талын районуудай ажахынуудай hүүлээр энэ культурын гибридүүдэй хуряалгада хада шадархи зоны колхоз, совхозуудай механизаторнууд ороо. Уhалагдаhан гектар бүхэнhөө эндэ 60 центнер орооhон абтана.

КРАСНОДАР. Ашаг үрэтэй технологи хэрэглэжэ, ургуулагдаhан свекло хуурай зунай эрхэ байдалдашье баян ургаса үгэнэ. Амтан түмпэ малтажа эхилхэдээ, механизаторнууд вахтова ба бүлэглэмэл дүй дүршэлэй техникэ хэрэглэхые эрмэлзэнэ. Саахарна свеклын түрүүшын мянгаад тонно предприятинуудта саашадаа болбосоруулагдахаар оруулагдажа эхилэнхэй.

УЛЬЯНОВСК. Ульяновска агропромой хүдэлмэрилэгшэд үбэлэй культурануудай тарилга үни дүүргээ. Үндэр ургаса үгэдэг хара таряан ба шэниисэ ажаллаха нарядгүйгөөр хүдэлдэг подразделенинүүд дискын лущильнигуудаар хүрьhэнэй дээдэ оройе шадамараар элдүүрилээ.

(ТАСС).

БОДОТО ХЭРЭГҮҮДhЭЭ ҮНДЭhЭЛХЭ

хэдэ, биригүй байдаг бэлэй. Манайшье комбинадта иимэ ушарнууд үзэгдэдэг hэн. Харин захиргаанай, профсоюзай болон комсомолой организацинуудтай хамта партиин организацин хараалжа бэдүүлhэн хэмжээнүүдэй эсэстэ иимэ байдал усадхагдаа hэн.

Нэн түрүүн үзэл сурталай хүдэлмэри, тэрэ тоодо полит-hуралсалшье хүн зоной ажал хэрэгүүдтэй холбоотой байха ёhотой. Партиин XXVII съезд дээрэ энээн тухай иигэжэ хэлэгдэhэн байна: «Зүгөөр суртал бододлууд, хэдышье хэдэ миин лэ мэдээсэхэ бэшэ ааб даа, харин энэ талаар гаргаhан шиидхэбэри гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэхэ, зүбөөр шиидхэхэ аргануудые бэдэрхэ хэрэгтэй.

Иимэ гуримаар hуралсалаа эмхидхэжэ ябадал нэн түрүүн пропагандистнуудтаа дулдыдаха. Тэдэниие шилэн табиха, бэлдэхэдэ хэрэгтэй ехэ анхарал хандуулагдаба. Жэл бүри арбаад залуу мэргэжэлтэд, эдэбхитэдые КПСС-эй обкомой марксизм-ленинизмын үдэшын университедтэ hурахаар эльгээгдэдэг. Тиимэhээ манай пропагандистнуудай дундаhаа ... ляр, партиин обкомой, райкомой грамотануудаар олон дахин шагнагдаhан, энэ жэл тэрэ ахамад мэргэжэлтэдэй; цехүүдэй начальнигуудай hурадаг политическэ hургуули хүтэлбэрилхэ. Тэдэнэр «Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга — КПСС-эй стратегическэ хараа шэглэл» гэhэн курс шудалха болоно.

Тиихэдэ ажалай ба салин хүлhэнэй таhагые даагша, парткомой секретариин орлогшо А. Н. Киселева, доодо складай технолог Н. Н. Тимофеев, директорэй орлогшо но. Тэдэнэй тус бүриинь комбинадай бүхы 12 цехэй начальнигууд хүтэлбэрилхэ юм.

Байгша ондо комбинадтамнай бүхы түхэлэй полит-hуралсалда 840 хүн hураха ёhотой. Сентябриин эхээр болоhон парткомой заседани дээрэ бүхы hургуулинуудай бүридэлнүүд, тэдэниие хүтэлбэрилхэ пропагандистнууд баталагдаа.

Энэ үедэ политическэ hуралсалай кабинет ехэ хүдэлмэри дүүргэдэг гээшэ. Тус кабинедэй, тэрэнэй дэргэдэ хүдэлдэг методсоведүүдэй түсэбүүд баталагданхай. Тэрэнэй жэзнүүдые абаха шухала. Юундэб гэхэдэ, олохон ушарта хэшээлэй үедэ гоёор хэлсээд, бодото дээрэ тад ондоо шиидхэбэринүүдые абадагнай буруу.

Байгша ондо КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүд, тэндэ баталагдаhан партиин Программын шэнэ найруулга полит-hуралсалда гол hуури эзэлхэ зэргэтэй. Түрүүшын хэшээлэй «Арбан хоёрдохи табан жэл — ороной социально-экономическа хүгжэлтые үндэhөөрнь хубилган шэнэлэлгын табан жэл мүн» гэhэн темэ манай предприятиин байгша оной түсэбүүдые дүүргэлтэтэй нягта холбоотойгоор шудалагдаха ёhотой. Хэрэгтэй материалнууд, тоо баримтанууд ажалай ба салин хүлhэнэй таhагые даагша, пропагандист А. Н. Киселевагай хүтэлбэри доро бэлдэгдэжэ байнхай.

Манай предприятиин партийна организаци, захиргаан ажалшадай политическэ hуралсалда сэг үргэлжэн анхарал хандуулжа байдаг гэшэ. Партийна суглаанууд, парткомой заседаниинууд дээрэ политическэ hуралсалай ябаса түхэй асуудал ходо харагдажа үзэгдэдэг гуримтэй. Өөhэдөө коммунистнууд, партийна бэшэ зоншье суглаануудта дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэрэнэй удха шанарые тэмдэглэдэг байха юм.

Иимэ гурим манда гэнтэ тогтоошо бэшэ юм бээ. Юрэнхыдөө энэ манай ленинскэ партиин hайн hайхан ёhо заншал болоно бшуу. Зарим үедэ энэ асуудалда хандуулагдадаг анхарал hуладхажашье байгаа. Тэрэнэй хойшолонгуудынь мэдээжэ — шагнагшад хэшээлнүүдтээ hонирхол багатайгаар ерэжэ захалдаг hэн. Али үгы hаа, hуралсалай үедэ зүб үгэнүүдые хэлсэжэ-хэлсэжэ, ажал, үйлэдбэри дээрэhээнь хаража үзэ-hэнэндэ таарамжатай байдалшье hаа, арад ниитын социально-политическэ дүршэлтэй холбоотой байгаагүй hаа, хүн зоной нэгэн бүхэли, эдэбхи эршэтэй hургаал бодолые миин лэ ... үшөө бүридүүлэгдэнгүй юм».

Тиимэhээ манай пропагандистнууд предприятиин бэлдэлүүжэ байгаа зорилгонуудта hуралсалайнгаа үедэ онсо анхарал хандуулдаг гэшэ. Заримдаа мэдээжэ зүйлнүүд гэхэ ... бододол, түсэбэй дүүргэлтэ гэхэ мэтэ юумэнүүд тухай ажалшадта хэсэд дуулгахагүй ябадал үзэгдэдэг. Энэнь тон буруу. Ниигэ дээрэ юу болоно ... коллективэй гэшүүд мэдэхэ ёhотой. Энэ хүдэлмэриндэшье, инженер-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэшье хабаатай. Жэшээнь, байгша оной түсэбэй ямар эрхэ байдалда дүүргэгдэжэ байhан тухай, цех, участок, бригада бүхэнэй энээндэ оруулhан хубита тухай бүхы коллектив мэдэхэ ёhотой. Тиимэhээ бүхы пропагандистнууд, тэдэнэй орлогшонор — бүхэдөө 42 хүн — булта эрхим мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд байха hэн гадна үдэшын университедэй, политическэ hургуулиин эсэслэгшэд, хайе дипломуудтай юм. Хэрэгтэй болоо hаань, тэдэниие hэлгэжэ хэрэглэхэ үшөөшье залуу эдэбхитэд манда олон бии.

Партийна hуралсалдамнай эгээл эдэбхитэй бэрхэ, дүй дүршэлтэй пропагандистнууд хүдэлнэ. Жэшээнь, комбинадай директор А. П. Шапиро 25 жэлэй туршада пропагандистаар хүдэлнэ. Бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ байхынгаа хажуугаар тэрэ полит-hургуулиин удха шанарые тон зүбөөр сагнадаг байна. Заримдаа Арон Пинеевич хэдэн полит-hургуулинуудай шагнагшадые суглуулжа, нэгэдэмэл хэшээлнүүдые үнгэргэдэг юм. Олоной hонирхол үүсхэжэ шададаг энэ пропагандист КПСС-эй ЦК-гай стол дээрэ табигдадаг медаль И. В. Сологубов гэгшэд партийна hургуулинуудай пропагандистнуудаар томилогдоо.

Бригадирнууд, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй hурадаг экономическа хоёр hургуули байгша ондо бүридүүлэгдээ. Нэгыень комбинадай экономикын талаар директорэй орлогшо И. Ф. Лавренко хүтэлбэрилхэ. Изот Филиппович 15 жэлэй туршада пропагандистаар хүдэлнэ. Тиихэдэнь нүгөөдэ hургуулиинь залуу мэргэжэлтэ, директорэй орлогшо В. Г. Евгеюк хүтэлбэрилхөөр баталагдаа.

Комсомолой hуралсалай 3 hургуулида ахамад технологой таhагай ахалагша инженер Р. Имидеева, модо хатаадаг-хэмжүүрлэн бэлдэдэг цехэй начальник Н. К. Ем, библиотекарь И. Доржиева гэгшэд пропагандистнуудаар томилогдоо.

Коммунис ажалай 12 hургуулида «Үйлэдбэриие эршэдхэлгэ» гэhэн курсые 400-гаад хүдэлмэришэд шудалха болоёhоор бүхы жэлэй туршада пропагандистнуудай hуралсал хараалагданхай.

Урдахи жэлнүүдэй дүй дүршэлые, шагнагшадай hанамжа дурадхалнуудые полит-hуралсалай кабинедэй хүдэлмэрилэгшэд, методсоведүүдэй гэшүүд наринаар шэнжэлэн үзөөд, пропагандистнуудта туhаламжа болгон, ном, материалнуудай выставкэнүүдые тус тус темэнүүдээр бэлдэжэ дэлгээнхэй. Газетэ, журналнуудта толилогдоhон статьянуудай картотекэ ходо хэгдэжэ байдаг.

Бүхы пропагандистнууд хубиин зохёохы түсэбүүдэй үндэhөөр хүдэлдэг юм. Тэдээн соонь шагнагшадай ниитын-политическэ практика шухала hуури эзэлдэг. Гэхэ зуура эдэ түхэл янзануудые хэрэглэхэдээ, миин лэ нэрэ зүүлгэжэ, шууяа татаха бэшэ, харин тэдэниие нэбтэрүүлхын тула үнэн оролдолго гаргаха хэрэгтэй.

hуралсалай нэрэ хүндэ дээшэлүүлхын тула али бүхы хэмжээнүүдые абаха шухала.

Урдань предприяти бүхэндэ элдэб ушараар олон ондоо үүсхэлнүүд абтадаг байгаа. Харин мүнөө тэдэнэй тоо эрид хорооожо, дүүргэлтынь хойноhоо шанга хиналта табиха гэhэн эрилтэ партимнай табяа. Манай комбинадай модо хатаадаг, хэмжүүрлэн бэлдэдэг цехэй С. А. Сединкинэй хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай бригадын коллектив арбан хоёрдохи табан жэлэйнгээ түсэбые В. И. Лениней түрэhөөр 120 жэлэй ой — 1990 оной апрелиин 22 болотор — дүүргэхэ уялга абаад, hайнаар хүдэлжэ байнхай. Түрүүшын хэшээлэй үедэ имагтал иимэ жэшээнүүдтэ анхарал хандуулагдажа, тэдээнтэй өөhэдынгөө хүдэлмэриин дүнгүүдые сасуулха даабари шагнагшадта үгтэхэ.

В. ВАСИЛЬЕВ,
Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай парткомой секретарь.

ЭРХИМ ПРОПАГА…

Манай газетын штатнабэшэ фотокорре… тын буулгаhан зураг дээрэ авто-заhабар… нэй гол заводой «Знание» бүлгэмэй түрүү… КПСС-эй гэшүүн Валерий Павлович Пу… харанат.

Партиин XXVII съездын, КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүдэлмэриш… даа, коллективэй ажал хэрэгүүдhээ үндэhэ… доонүүдые захалдаг.

Коммунист тухай хөөрөөн

БАЯН ТАЛЫН ЭЭЗН

hҮҮЛЭЙ хэдэн үдэрэй туршада забhаргүй гэхээр адхарhан бороогой hүүлээр Хандажап Бадмацыренов үглөөгүүр эртэлэн бодожо, хүнгэн машинаа жолоодон, ажахынгаа түб hууринhаа зүүлжээ ойн захаар, тарялангай хярхагаар зурыhан харгыгаар табилуулба.

Тойроод бүхы сагаан манан. Гэбэшье дулаахан эмисхалтай газарhаа hалажа ядангяар манан өөдөө хөөрэн дэгдэнэ. «Үглөөгүүр сэлмээ болоод, үдэшэлэн тээ бороо баhал шудхахань гү? Яаhан тэнгэри гээшэб! Хашартайл болошобо. Август hарын түрүүшын хорёод хоногой туршада нэгэшье дуhал унахаа яалай. Тарямнай эгээл эдеэшэжэ байха үедөө ганда дайралдаа. Огторгойтой хэлсээ баталжа, бороо оруулха бэшэ хадаа яахабши! Зүгөөр нүхэдтөө, дүй дүршэлдөө, эрдэм наукын туйлалтануудта найдан ажаллахаhаа бэшэ юун байхаб даа» гэхэ мэтын олон бодол Хандажап Надмитовичай толгойдо мүндэлнэ.

Үгы даа, hанаата болонгүй ябахаар саг бэшэл даа. Шарагал hайхан сентябрь hара үүдэ татан, газаа орожо ерэбэ. Бригадир Бадмацыреновэй хэхэ бүтээхэ юумэн захагүй гэхээр. Бэлшээрэй тарялан хүсэд эдеэшэшоод, одоол хүлhөө бууха сагнай болоо гэhэншүү, алтан залаагаа даажа ядан, толгойгоо гунхалзуулан, долги татан миралзана.

Июль, август hаранuудай туршада эдеэшэн ургаха үедөө бага бэшээр ганда дайрагдаашье hаа, эршэтэй түрүү технологи баримталан, хабарай зохид сагта hайн шанартайгаар таригдаhан тарялан баян ургаса асараа. Дунда зэргээр гектар бүриhөө 20 гаран центнер ороohон абтахаар хэбэртэй. Энэнь бригадын гэшүүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэл баясуулна. Ургуулhан таряанайнгаа монсогоршье ороohые гээнгүйгөөр нарата үдэрэй час, минута бүхэниие шадабаритайгаар хэрэглэн, Хяагтын районой агропромышленна нэгэдэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй, Зэдын районой Ленинэй орденто Борьёогой совхозой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдэй, Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай ба мэргэжэлтэдэй үүсхэлые дэмжэхэл ушар гараад байна. Ядалдахашье юумэн эндэ үгыл шэнги.

Буряадай АССР-эй габьяата механизатор, бригадир Бадмацыреновэй ажалай намтарай аяар хорин гурбан жэлынь имагтал Тээгдын талын тарялантай нягта холбоотой юм. Тэрэ гэр бүлөөрөө Хүрбын голдо ажаhуухаар ерэhэн түрүүшынгээ жэлдэ юрын трактористаар хүдэлөө, намарынь талын онгосо жолоодоо бэлэй. Харин хойто жэлынь тэрэниие Тээгдын отделениин тракторно-тарьяан ажалай бригадые хүтэлбэрилэгшөөр томилоо hэн.

Үнгэрhэн эдэ жэлнүүдэй туршада тэрэнэй ажабайдалда горитой хубилалтанууд болоо. Али олон бэрхэшээлнүүдшье дайралдаа hааб даа. Тэдэниие дабахын тула нилээдхэн оролдолго гаргагдаа, хүлhэн адхагдаа, хүдэлмэри хэгдээ. Модоной ургажа байhан, шугы бургааhанда даруулhан хүрhэ баянтай газарнуудые сэбэрлэхэ, элдүүрилхэ хүдэлмэриие эдэбхитэйгээр ябуулалсаа hэн. Нютагай сагай уларилда таарама сортын ороohото ургамалнуудай үрэhэ шэлэн олохын тула гаргаhан оролдолгын ашаар бороо хурагүй, ган жэлнүүдтэ тогтууритай ургаса абадаг болоhон ушар коммунист Бадмацыреновэй габьяа гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Элдэб юумэнүүдые hанаандаа оруулан ябаhан Хандажап Надмитович ерэhэнээшье мэдэнгүй Баазын полевой станда хүрэшэбэ. Жэрытэр табигдаhан комбайнуудай хажуугаар хүдэлжэ байhан механизаторнууд энэ тэрэ юумэнүүдые хэжэ, ехэл сүлөөгүй хэбэртэй. Газаа эртэшье hаань, ороohоной тоог дээрэ тодхогдоhон АВМ-эй хүдэлжэ байхань соностоно. Тоог дээрэхи цементээр шудхагдаhан талмайн шорой тооhые эхэнэрнүүдэй сэбэрлэжэ байхань харагдаадхиба. Хэдэн үдэрhөө эндэ шэнэ тарян асарагдажа эхилхэнь ха юм.

Бүри эртэ байхада бодожо, ажалдаа шамдан яаража гараhан хүнүүдые харахадаа, бригадирай досоо бүри тэниглэн боложо, тэрэнэй шарайда баярай миhэрэл мэдүүлбэ.

Захын комбайнай хажууда ошожо, машинаа байлгахадань, тэндэ байhан механизатор Валерий Доржиев хүтэлэн ерээд:

— Оо, полимнай үргэлжэдөө сайжа байна. Хандажап Надмитович, ехэл hайнта даа, эгээл саг соогоо хүрэжэ ерэбэлта. Намдаа туhалыт. Энэ подъемнигни хүдэлжэ үгэнэгүйл. Яашоо гээшэб? Ойлгожо ядаад байнаб, — гэнэ Валерий Кимович.

— Мотоороо хүдэлгөөд туршал даа. Зай, зай, бага зэргэ хүлеэ. Үшөө дахин. Зогсоо! Хайшан гэнэ гээшэб? — гэжэ Бадмацыренов өөрөө өөрhөө асууна янзатай. Али магад комбайнер Доржиевта хандан хэлээ юм гү, бү мэдэе.

— Юун болоо гээшэб? — гэжэ нүгөөдэнь комбайнай кабинаhаа буухадаа асууба.

— Нёдондо Еронтьевой комбайнтай баhа иимэ ушар тохёолдоо hэн. Зарим боолтонуудынь үлүүсэ шангаар татагдаhан байгаа бэлэй. Нэгэ заа hуладхаад туршаарай. Тиихэдэшни яагша ааб!

— Энэ оройтожо ороhон бороомнай хэзээ болихо юм? Хэндэ туhатайб даа. Ёhоор ажалшье хүүлэнэгүй.

— hаяар лэ болиhой даа гэхэhээ бэшэ юун байхаб даа. «Ерэhэн айлшан бусаха, ороhон бороо зогсохо ёhотой» гэлсэгшэ бэшэ гү? — гэжэ бригадир налагай дарууханаар харюусаба.

Тэдэнэй иигэжэ хөөрэлдэhөөр байтарнь, үнгэрэгшэ табан жэлэй туршада олон удаа шалгарhан, урзанданай районой чемпион Анатолий Еронтьев гэнтэ тэдэнэй хажууда ерэжэ, бригадирай гарые шангаар адхан мэндэшэлээд:

— Комбайнуудаа үшөө дахин хүдэлгэжэ туршаабди. Сэлмэхээр хэбэртэй гү даа. Үсэгэлдэрэйнгөө полиин таряае баалнууд болгон унагаажа дүүргээд, обёосой полидо орохо болоно гүбди? — гэжэ тэрэ асууба.

— Ши Валеридэ комбайнаа мүртөө оруулхадань туhалалсыш. Техникээ үшөө дахин шалгажа, хаража үзэгты. Газарнай шиигтэшоо. Шабар шабхашье дайралдажа магад, сэлгоорыйгты.

— Хараад үзэхэдэ, гандаашье хадань тарямнай hайнаар лэ ургаа хэбэртэй. Хоолосоо даажа ядаашадынь hүүлэй бороодо сохюулжа, газар тэбэрин хэбтэшоо. Өөдэ hэргэн бодохонь гээшэ гү, али үгы гү? — гэжэ бэрхэ комбайнер Еронтьев hанаата болонгёор бригадирhаа асууба.

ҮЛАНГАЯА үнгэрэгшэ табан жэлэй туршада коммунист Бадмацыреновэй даадаг бригада хамтын подрядай гуримаар ажалаа эмхидхэжэ, эрхим дүн туйлаhан байна. hүүлэй гурбан жэл соо ороohото ургамалнуудай гектар бүриhөө дунда зэргээр 20 гаран центнер ургаса хуряагаа. Урзанда жэлдэ зургаадахи полиин 36. гектарай тус бүриhөөнь 37 шахуу центнер шэниисэ сохигдоо бэлэй.

Харин нёдондо 1500 гектар ороohото ургамалнуудай гектар бүриинь ургаса 21 центнерhээ дээгүүр болоо. Энэнь Хориин район соо эгээл үндэр үрэ дүн байhан. Тиигэжэ Бадмацыреновэй бригада түрүү hуури эзэлhэн, КПСС-эй райкомой, арадай депутадуудай районно Совэдэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта, мүнгэн шанда хүртэhэн алдартай бшуу.

Түхэреэн жэлэй туршада бригадын гэшүүд даалгагдаhан тарялан дээрээ ажаллахадаа, агротехническэ заабаринуудые нарин нягтаар баримталдаг, ашаг үрэтэй ехэ хүдэлмэри хэдэг байна. Хабарай тарилгын хүдэлмэриие саг соонь, шанартайгаар үнгэргэhэнэй, зунай үедэ ургасын хойноhоо эзэн ёhоор харууhалhанай ашаар эрхим амжалта туйлана гээшэ. Мүнөө жэлдэ гектар бүриhөө дундаар 21—22 центнер ороohон хуряагдахаар хараалагдана. Иимэ хэмжээнэй үрэ дүн туйлабал, абаhан социалис уялгаяа 4—5 центнерээр үлүүлхэ зэргэтэй болоно.

Партиин гэшүүн Хандажап Бадмацыреновэй хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай коллектив гэhэн алдартай тракторно-тарьяан ажалай бригада Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хабаадалсажа, 1984 ондо шалгарhанайнгаа түлөө ВЛКСМ-эй ЦК-гай дипломоор шагнагдаhан, харин бригадирынь өөрөө ВДНХ-гай шан — «Жигули» түхэлэй хүнгэн машинада хүртөө hэн.

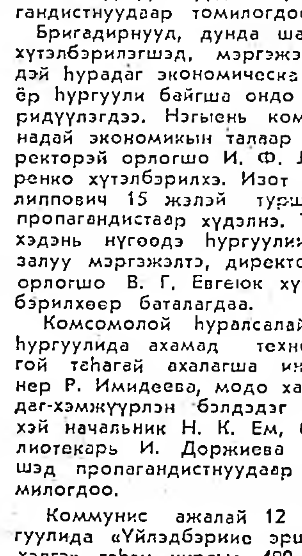
Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түгэсхэлэй жэлэй дүнгүүдээр Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа, Хүрбын совхозой Тээгдын отделениин комсомол-залуушуулай тракторно-тарьяан ажалай бригадын коллектив ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта, мүнгэн шанда хүртэhэн байна.

— Хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилhэнhээ хойшо ажалаймнай эмхидхэл эли бодо hайжараа, журам бэхижээ, дааhан техникэдээ хүн бүхэн эзэн ёhоор хандадаг болоо. Урдань түхэреэн жэлэй туршада манай бригадада 28—30 хүн хүдэлдэг hаа, мүнөө 16 механизатор ажаллана. Түлишэ-тоhодолгын материалнуудые, запасной хэрэгсэлнүүдые алмаха талаар горитой алхам хэгдээ. Ажалай бүтээсэ урдынхиhаа 35—40 процентээр дээшэлээ. Тиигэжэл бага гаргашатайгаар hайн шанартай ехэ продукци абтадаг болоо гээшэ ааб даа, — гэжэ бригадир Бадмацыренов тусгаар тэмдэглэн хөөрэнэ.

Үнинэй механизатор, Арадуудай Хани Барисаанай орденто Хандажап Бадмацыренов хадаа сугтаа хүдэлдэг механизаторнуудаа үшөө hургуулиин наhанай үхибүүн ябахаhаань хойшо мэдэхэ, танихa болонхой.

Манай Хандажап Надмитович гансашье баян талын ургасын эзэн бэшэ, мүн урган ябаа залуу үетэниие, ажалай найдамтай халааниие hурган хүмүүжүүлэгшэ мүн гэжэ совхозой директор Петр Дубининай хэлэhэн үгэнүүд эдэ мүрнүүдые бэшэжэ hууxадамни, hанаандам ээлүүдгүй ороодхибо.

Совхозой партком, отделениимнай партбюро бригадыемнай комсомол-залуушуулай коллектив гэжэ нэрлэхэтээ хамта, механизаторнуудаймнай дундаhаа эрхимэй эрхимүүдые партида шэлэн абаха талаар зохихо хүдэлмэри ябуулнагүйлта даа гэжэ коммунист Бадмацыреновэй парткомой секретарь нүхэр Цыреновтэ хэлэжэ байхыень дуулаа hэм. Бригадын механизаторнуудай дундаhаа гансал Валерий Доржиевынь партиин гэшүүн болоно. Зүгөөр районой түрүү коллектив дотор коммунистын үндэр нэрые дээрэ үргэн ябамаар залуушуул эндэ биил байха.

КОМСОМОЛ-залуушуулай бригадын бүтээсэ ехэтэй ажалда совхозой ахамад агроном, ажалай ба дайнай ветеран, коммунист Николай Родионович Евсеевэй оруулhан хубита тон ехэ. Имагтал тэрэнэй оролдолгоор нютагай сагай уларилда таараhан шэниисын, обёосой, ярсын үрэhөөр тарилга хэгдэдэг болобо.

— Хандажап Надмитович бидэ хоёр нэгэ бодолтой, нэгэ үг зорилготой, нэгэ ашаа шэрэжэ ябаhан зомди. hүүлэй жэлнүүдэй туршада хэhэн хүдэлмэриимнай дүнгүүд одоол бодотоор харагдажа захалаа, — гэжэ Буряадай АССР-эй габьяата агроном Евсеев хөөрэдэг.

— Бидэ туйлаhанаараа hанаагаа амараад, толгойгоо үргөөд, хамараа хараад ябадаг хүнүүд бэшэбди. Саашадаа яажашье hаань hайнаар ажаллахые, ургаса үшөө ехээр ургуулдаг болохые оролдохо уялгатайбди, — гэжэ Бадмацыренов агрономой хөөрөөе үргэлжэлүүлбэ.

Мүнөө Хүрбын совхозой хоёрдохи отделениин тарялан дээрэ ургаса хуряалгын халуун хүдэлмэри габшагай шангаар ябуулагдажа байна.

Комбайнернуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй түрүү манлайда механизаторнууд Анатолий Еронтьев, Александр Журавлев, Сергей Романов, Валерий Доржиев, Евгений Копач гэгшэдэй экипажнууд ябахал ёhоороо ябана, совхозой дирекци, партком болон профкомой зүгhөө магтаалда хүртэнэ. Эдэнэр халаанай даабариие холо үлүүлэн дүүргэдэг алдартай, хэhэн хүдэлмэринь эрхим сэгнэлтэдэ хүртэдэг гээшэ.

Хүрбын совхозой Тээгдын отделениин механизаторнууд ургаса хуряахатаяа зэргэ намарай паар хахалха, хадагдаhан полинуудай hолоомые суглуулха даабаряа баhал амжалтатайгаар дүүргэнэ. Үшөө тиихэдэ гүрэндэ ороohо тушааха, ерэхэ жэлэй ургасын хүрэнгын үрэhэ хүсэд хүрэхөөр сэбэрлэн хааха гээшэ ямар ехэ харюусалгатай зорилго гээшэб?!

Комсомол-залуушуулай тракторно-тарьяан ажалай бригадын гэшүүд ВЛКСМ-эй ээлжээтэ съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө абьяастай шангаар тэмсэжэ байна. Тэдэнэй энэ зорилгоёо бэелүүлхэ хэрэгтэнь Буряадай АССР-эй габьяата механизатор, залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэ, коммунист Хандажап Надмитович Бадмацыреновэй оруулха хубита үшөө ехэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү бригадир Хандажап Бадмацыренов.

А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото.

АЛМАНА, АРЬБАЛНА

Баргажанай түбэй заhабарилгын-механическа мастерскойн үйлэдбэриин гол цех соо задалалга-хабсаралгын участок бии юм. Энэл участогта «Забайкаллес» нэгэдэлэй леспромхозуудай ТТ-4 түхэлэй тракторнуудые, модо ашадаг ПЛ-2 түхэлэй түхеэрэлгэнүүдые заhабарилжа, бэлэн болгодог гээшэ.

Дурсагдагша участогта А. П. Сорокиной хүтэлбэрилдэг комплексно бригада hайнаар ажаллана. Цех соо орон сасуу түмэр түдэгын ханхинаан, түмэр рельснүүд дээгүүр крануудай эшхэрэн ябахань, мүн механическа балтын hүрөөтэйгөөр сохихонь элеэр дуулдаха юм. Заhабарилагшад асарагдаhан лэ трактор бүхэниие задалаад, узел, агрегадуудыень амяарлана. Тээ саадахи талмай дээрэнь заhабарилагдаhан агрегат, узелнууд жэрытэр табигданхай харагдана. Хабсаралгын участогта бэлэн болгогдоhон трактор hубарин гаража, ээдтээ эльгээгдэхээр хорёо соо жэрылгэн табигдана.

Үнинэй слесарь-заhабарилагша В. Н. Комаров тракторай урда моорэй татуургануудые хабсаргажа сүлөөгүй. Хажуудань Г. Л. Панькин, О. П. Низовцев гэгшэд хойто моорнуудэй гол, скоростиин коробко задаланхай, деталь бүхэниинь наринаар шалгана.

— Манай бригадада арбан хоёр слесарь-заhабарилагша ажаллана. Тиихэдэ коллектив [illegible] комсомол-залуушуулай бүлэг бии юм. [illegible] Үнэндөө тус бригадын гэшүүд партиингаа XXVII съездын шиидхэбэринүүдые сүм бэелүүлхээр социалис мүрысөөндэ оролсоод, тракторнуудые, модо ашаха оньhон түхеэрэлгэнүүдые заhабарилгаар квартал бүхэнэйнгөө түсэбые холо үлүүлжэ шадана. Слесарь-заhабарилагша бүхэн заhабарилагдаха трактор, түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй детальнуудые гамтайгаар гаргашална гэхэ гү, али запас частьнуудые горитойхоноор алмана. Эндэ элэhэн детальнууд hэргээгдэн шэнэлэгдэжэ, хуушан hүхэлдөө оруулагдаад, дахяад хэрэглэгдэнэ.

Хуушанайнь детальнуудые наринаар шалгажа, hэльбэн шэнэлhэнэй ашаар запас частьнуудые ехээр алмаа.

— Трактор заhабарилхадаа, катогуудыень, рычагай голнуудые шэнэлээд, дахин табиха гэжэ оролдодогби. Юуб гэхэдэ, складhаа абтаhан шэнэ детальнууд шэнэлэгдэhэндэ орходоо нилээд үнэтэй байдаг. Заhабарилгын гаргашые доошолуулхын түлөө тэмсэл ябуулhанайнгаа ашаар манай бригада үнгэрhэн хахад жэлэй туршада 18.600 түхэриг мүнгэ алмаа. Тодорхойлбол, заhабарилагдаhан трактор бүхэнэй өөрынь үнэ [illegible] 5032 түхэриг 30 мүнгэ [illegible] 4560 түхэриг [illegible]

— Үнгэрhэн [illegible] туршада бүхэдөө 58 трактор, модо ашаха [illegible] заhабарилагдаба. [illegible] Тухайлбал, энэ аргаар бидэ 2969 түхэригэй тоhо, түлишын материалнуудые алмаабди, — гэжэ гол үйлэдбэриин начальник М. Я. Мишуткин хэлээ hэн.

Дурсагдагша бригадада бултадаа оролдосотойгоор ажаллана. Эндэ журамаа алдаха, голодоhо гаргаха хүн байхагүй. Участогай слесарь-заhабарилагшадай мэдүүлhэнэй ёhоор, эндэ тракторнуудые үшөөшье олоор заhабарилха аргатай. Хэрбээ шэнэ оньhон түхеэрэлгэнүүдые, жэшээлбэл, гайка мушхаха механическа түхеэрэлгэ тодхобол, заhабарилга-хабсаралгын саг нилээд хороогдохо бэлэй. Ойрын сагта эндэ оньhон арга үргэнөөр хэрэглэгдэхээр хараалагдана.

Энэ коллектив жэлэй эхинhээ хойшо нилээд урагшатай. Үнгэрhэн жэлэй дүнгөөр тус бригада КПСС-эй Баргажанай райкомой дамжуулгын вымпелээр, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа hэн.

Мүнөө үедэ бригадын гэшүүд заhабарилгын хүдэлмэриие түргэдхэхэ талаар арга боломжоёо хэрэглэнэ. Хуушарhан детальнуудые шалгадаг участогта дахин шэнэлэгдэhэн запас частьнууд хадагалагдаха юм. Мүн цех соонь вентилятор тодхогложо, [illegible] «ОМ-4267М» [illegible]

Мүнөө дурсагдагша коллектив байгша оной түсэбөө урда мэтэ уридшалан дүүргэхын түлөө [illegible] захалаа.

Э. УПХАНОВА,
манай штатнабэшэ корр.

ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГАДА ЮУН ДУТАНАБ?

абажа харабал, эндэшье зарим тэды һайн хубилалтанууд бии. Гол түхэлэй техникэ, үтэгжүүлгэнүүд болон тэжээлэй нэмэлтэнүүдые бэлэдхэжэ үгэхэ ехэ түсэб дүүргэгдээ. Тиин ургасые эли бодо дээшэлүүлдэг интенсивнэ технологёор элдүүрилэгдэдэг ороо-һото ургамалнуудай талмай жэлэй туршада 17-һоо 29 миллион гектар болотороо нэмэһэн байха юм. Гэхэтэй хамта хүдөөдэхи эгээл һула юумэн гэхэдэ, экономическа хүдэлмэриин шанар болоно. Эндэ энээн дээрэл тогтожо хэлэхэ болонобди.

КПСС-эй XXVII съездын болон партиин ЦК-гай һүүлэй пленумүүдэй шиидхэбэринүүд ажахын тоосоо болон экономическа урмашуулгые ехэтэ һайшаагаа. Предприятинүүд гараһан асуудалнуудые бэеэ даагаад дарыдань шиидхэхэ, мүн өөрөө өөрыгөө мүнгэ зөөреэр хангаха, гаргашаяа өөрөө тэхэрюулхэ, ажахын байдалда урьһалагдадаг мүнгөөр болон үнэ сэнгүүдээр нүлөөлхэ аргатай болоо юм. Тобшоор хэлэхэдэ, **социалис дэлгүүр** гэдэгтэ нилээд ууҗам харгы олгогдоо гээшэ. Зүгөөр энэмнай баһа заха хизаартай байха, тэрэнь нэгэ газарһаа хэгдэдэг түсэблэлгөөр, мүн үйлэдбэридэ болон хубаарилгада гүрэнэй гол һуури ээлдэг ёһоор тодорхойлогдоно.

Теэд эндэ тоологдоһон бүхы зүйлнүүд олон газарта бэелүүлэгдэнэгүй, зарим ушарта унжагайруулагдана. Юундэ тигэнэ гээшэб? Энээнэй шалтагааниинь ямар бэ?

Экономическа реформо гээшэ юун бэ гэжэ бүгэдэ юрэнхы дээрэнь тухайлна, тэрэниие зүйтэй зүб гэжэ тоолоно. Гэбэшье бодото тодорхой байдалда түс райондо, түс колхоздо гү, али совхоздо шэнэ ёһоор ажахы эрхилхэ гэхэдэ, олон хүтэлбэрилэгшэд болон районой агропромышленнэ нэгэдэлнүүд болон ажахынуудай мэргэжэлтэд яаха хээхээшье мэдэхэгүй байна. Мүн шэнжэлэлгын, түсэблэлгын-экономическа, финансова болон тоо бүридхэлэй албануудай һула муугаар хүдэлдэгынь энээндэ һаалта болоно. Хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд экономическа шэнжэлэл зүбөөр хэжэ шадахагүй, мүн иимэ тиимэ юумэ хэбэл, буруу һүрэхэ гүбди гэжэ уридшалан һайн мэдэжэ шадахагүй байхадаа, зарим ушарта экономическа харюусалгые бэе дээрээ гүйсэд даажа абаха дурагүй байһан дээрэһээ заншаһан урданайнгаал замһаа хадуурангүй ябаха гэжэ оролдоно. Үйлэдбэриин нёдондоной хэмжээндэ хүрэбэл гү, али тэрэниие нэгэ бага үлүүлбэл болоо гэжэ тэдэ һанадаг.

Харин түйлагдаһан хэмжээгээ дээшэлүүлхэ арга бии гү? Үйлэдбэриин байгууламжа хэр таарамжатай зохид бэ? Үйлэдбэри яажа үргэдхэгдэнэб? Шэнэ гаргаша хэнгүйгөөр, тэрэниие ехэдхэхэ арга бии гү? Эдэ мэтын асуудалнуудта ехэнхидээ ямаршье харюу үгтэдэггүй. Энэмнайл заншажа хуушарһан экономическа бодомжолго гээшэл даа. Энээн тухай али бүхы өндэрнүүдһээ, тэрэ тоодо эгээн дээдын өндэрнүүдһээшье мүнөө ехээр, нюуса нөөсэгүй, эрид сэхээр хэлэгдэнэ.

Эгээл орёо асуудалнуудай нэгэн юун бэ гэхэдэ, бүри нагыешье үлөөнгүй, ажахы бүхэнэй бодото арга боломжонуудынь ямар бэ гэжэ тооложо, бодожо үзэхэ, газар уһанайнь шанар, материально-техническэ болон хүн зоноор хангагдасань ямар бэ гэжэ хаража үзэхэ хэрэгтэй.

Мүнөөмнай налогой маягай гурим бэелүүлэгдэдэг болонхой гэжэ мэдээжэ. Энэ ямар ушартайб гэхэдэ, ажахы бүхэн хүдөө ажахын элдэб продукци түсхай болзор соо, урда тээнь хэлсэгдэһэн сэнгээр гүрэндэ худалдаха түсэбөө (налог түлэһэн мэтээр) уялгата дүүргэхэ ёһотой. Харин энэ хэмжээнһээ дээшэ үйлэдбэрилэгдэһэн продукцияа нилээд үндэр сэнгээр тэрэл гүрэнэй бэлэдхэлгын эмхинүүдтэ гү, али эдэ хэрэглэгшэдэй кооперацида, үгы гэбэл тигэжэ дамжуулангүй, сэхэ дэлгүүр дээрэ өөһэдөө худалдаха эрхэтэй юм. Тиимэ болохолоороо, гүрэнэй бэлэдхэлэй түсэбэй хэмжээнһээ дээшэ продукци ехээр худалдажа шадаа һаань, ажахынь ашаг олзо улам ехэ байха болоно бшуу.

Гэтэр гүрэндэ уялгатаар худалдаха продукциин хэмжээн баһал ехэ шухала удха шанартай болоно. Хэрбээ тэрэниие үйлэдбэриин бодото хэмжээндэ хүрэтэр дура зоргоороо дээшэлүүлбэл, ашаг олзонь ехэ боложо үгэхэгүй болоно. Тиин гүрэндэ худалдаха продукциин хэмжээе таамаг тогтоожо байхагүйн тулада түс түс тодорхой ажахы бүхэнэй бодото шадалда түшэглэһэн, эрдэмэй талаар үндэһэлэгдэһэн нормативууд зохёогдожо байгаа юм. Уялгатаар худалдагдаха продукциие иигэжэ нормативуудай ёһоор түсэблэдэг болоходоо, гүрэн продукци урданайхиһаа үлүү ехээр худалдан абадаг болохо, тиигэжэ гүрэнэй худалдаа наймаанай фонднуудые ехэдхэхэ, тиихэтээ хамта түсэбһөө гадуур худалдаһанайнгаа ашаар олзо ехээр олохо арга боломжо ажахынуудта олгохо гэжэ найдана.

Энэмнай бэлэхэнээр шиидхэгдэхэ асуудал бэшэ. Саг хэрэгтэй. Гэбэшье тэрэнэй хэр түргэнөөр шиидхэгдэхэһээ экономическа реформо бэелүүлхэ хэрэг түргэдхэхэ юм.

Лев ВОСКРЕСЕНСКИЙ,
АПН-эй экономическа шэнжэлэгшэ.

УРИД МЭДЭХЭ АРГАТАЙ ГҮ?

«Үглөөдэр үдын хойно манай райондо зүүн-урдаһаа һалхилха, багаханаар бороо орохо, мүн 4 балл хүсэтэйгөөр газар хүдэлхэ...» — гээд мүнөө хэлэжэ шадахагүйбди.

— Теэд хэзээ нэгэтэ иигэжэ хэлэдэг болохо гүбди! — гэһэн асуудалаар СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент Виктор Прокопьевич Солоненкотой миниин хэһэн хөөрэлдөөн эхилбэ. Энэ нүхэр Эрхүүгэй Газарай гадар шэнжэлдэг институдай сейсмо-геологическа лабораториие даагшаар хүдэлдэг. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бүлэгэйхид газарай хүдэлхые шэнжэлхэ, уридшалан мэдэхэ шэнэ арга — палеосейсмогеологическа онол арга дэлхэйн эрдэм ухаанда анха түрүүн зохёожо үндэһэлбэ. Энэ ямар аргаб?

— Манай онол аргын ёһоор гурбан шатын шэнжэлэлгэ хэгдэхэ ёһотой юм,— гэжэ эрдэмтэ хөөрэнэ. — Нэгэдэхи шатадань замбуулинһаа болон самолёдһоо абтаһан фото-зурагуудые наринаар үзэжэ, газар хүдэлжэ боломоор гэжэ һэжэглэгдэһэн зононууд илгагдадаг. Һүүлээрнь тэдэ газарнууд дээгүүр самолёдоор гү, али вертолёдоор элдэб үндэрнүүдтэ эрьен тойрон ниидэжэ хараха хэрэгтэй. Энэ шатада газарай хүдэлжэ боломоор зононуудые лаблан тодорхойлдогбди. Тиигээд лэ, эсэстэ, олон километр газарта ябагаар ябажа хараха, хаана газар обойһон, унаһан, һолжорһон, гантаһан байнаб гэжэ хараха хэрэгтэй. Тиигээд байхадаал, эндэ хэзээ ехээр газар хүдэлһэн бэ, мүн хэдыдэ хүдэлжэ болохоб гэһэн тухайламжаяа хэлэдэг гээшэбди.

— Энэл онол аргатнай бодото байдалда туршагдаһан бээ!

— Тиимэ даа. Туршалгамнай һайн байһан. Байгал шадарай нютагуудта газар хүдэлхөөр бэшэ гэжэ урдань тоологдодог байгаа. Тиимэһээ Байгал-Амарай түмэр замай хуушан проектдэ газарай хүдэлжэ болохонь хараада абтаагүй байгаа. 30 жэлэй урда энээниие бидэ буруушаагаа һэмди. 1956 ондо палеосейсмогеологическа арга хэрэглэхэдээ, Байгал шадар газарай ехэ хүсэтэйгөөр хүдэлхөөр зоно бии байна гэһэн тобшолол хээ һэмди. Тиигээд жэлшье үнгэрөөгүй байхада, энэ тобшололоймнай зүб байһые байгаали баталаа һэн шуу. Тиихэдэ 11 хүрэтэр балл хүсэтэй Муйска газар хүдэлэлгэ болоһон юм. Бидэнэр мүнөөнэй Байгал-Амарай түмэр замай гараха газар нютагуудые тон наринаар шэнжэлжэ, түсхай картануудые зохёогоо бэлэйбди. Тэрэнииемнайл үндэһэ болгон, түс зам баригдаһан, тэрээндэ шадарладаг газар дайда промышленна талаар найдамтайгаар ашаглагдажа эхилэнхэй.

— Тиихэдээ ерээдүйдэ газар хаана, ямар хүсэтэйгөөр хүдэлхэб гэжэ мэдэжэ болохо ха юм даа. Тиигээд тэрэнэй хэдыдэ болохыень лэ уридшалан мэдэдэг болохо үлэбэ гээшэ гү!

— Энэмнай тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ юм. Эндэ тэндэ газар тэдыдэ хүдэлхэнь гэһэн, уридшалан хэгдэһэн мэдээсэлнүүд угаа олон байдаг. Гэбэшье тэдэ ехэнхидээ буруу байшадаг лэ даа. Жэшээнь, Японодо, Фудзияма уула шадар 1983 оной сентябриин 10—15-да айхабтар ехэ һандаргалта һүйдхэлтэйгээр газар хүдэлхэнь гэһэн уридшалан мэдэлгэ хэгдээ һэн. Ехэ мүнгэ зөөри гаргашалан, тэрээндэ бэлэдхэл хэгдэһэн байгаа. Теэд тэрэ уридшалан мэдэлгэнь хүсэлдөөгүй бэлэй. Манай һанамжын ёһоор, газарай хаана, хэзээ хүдэлхыень уридшалан нарин зүбөөр мэдэхын аргагүй. Япон мэргэжэлтэдшье тиимэ тобшолол хэнхэй. Газарай гадарые хахарай удаан татадаг процесс тухай тодорхойгоор мэдэнэгүйбди, тиимэһээ газарай хүдэлхые уридшалан таахаяшье бэрхэтэй гэжэ тэдэнэр тоолоно.

— Теэд ерээдүй сагта газарай хаана, хэзээ, ямар хүсэтэйгөөр хүдэлхэнь уридшалан мэдэгдэдэг болохо юм бэд даа!

— Геофизическэ эрдэм ухаанай хүгжэхэ тума тиигэжэ мэдэдэгшье боложо магадгүйбди. Теэд энэмнай ямар нэгэн тодорхой газартал хабаатай байха. Бүмбэрсэг дэлхэйн алишье нютагта хэрэглэмээр уридшалан мэдэлгын онол арга байгуулжа болохогүй. Харин түс-түс зононуудые абабал, бүри мүнөөшье газарай хаана, ямар хүсэтэйгөөр хүдэлхыень уридшалан мэдэдэг болонхойбди. Тиигээд энэ хэрэгээ улам нарижуулжа байнхайбди. Миниин һанахада, эндэ гол шухалань юун бэ гэхэдэ, али нэгэн хотын хэзээ һандаргагдахыень уридшалан мэдэлгэ бэшэ, харин шэнэ хотонуудые һандархаар бэшээр баридаг болохо гээшэ тон шухала. Тиигээд газарай хэзээ хүдэлхэнь мэдэгдэдэг болоо гэһэн буруу мэдээсэлнүүд имагтал хоро хүргэхэ байна бшуу.

Александр БАТАЛИН.
(АПН).

...НААР ОРШУУЛГА АМЖАЛТАТАЙБ

...ческэ литература оршуулдаг Бүхэсоюзна тү... профессор, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор ... манай орон дотор оршуулгын, мүн мэдээсэл... уулха асуудалай яажа шиидхэгдэжэ байһан ... корреспондентдэ иигэжэ хөөрэбэ:

...ческэ оршуулгаар манай орон дотор гол ... манай түб жэлэй туршада 80 мянга шахуу ав... оршуулдаг (нэгэниинь машинкын 24 нюур ... хэлэнүүдһээород хэлэндэ, мүнородһоо ... дадын хэлэнүүдтэ оршуулга хэдэг гээшэбди. ... редакторнууд болон таһалгаряагүй үйлэдбэ... бусад мэргэжэлтэд, тиихэдэ штатнабэшэ 10 ... оршуулагшад хүдэлдэг.

... оршуулгын хэрэглэмжые үшөөл гүйсэд хан... Тиимэһээ манай түбтэ машинаар ор... хүгжөөгдэжэ эхилэнхэй. Тиин ЭВМ-үүдэй ... таһалгаряагүй ехэ болоходонь, маши... ехэдэхэ ушартай. Үнэхөөрөөшье, дүй дүр... оршуулагшэ оршуулгынгаа темэ һайн мэдэхэ ... туршада 1200—1500 үгэ оршуулдаг юм. Харин ... мүнөө часай туршада 300.000 мянга хүрэтэр ... аргатай.

... туршада машинна оршуулгын гурбан си... эдэбхитэйгээр болбосоруулан зохёогдо... немец болон француз хэлэнүүдһээ оршуул... нууд. Эдэнһээ эгээл һайнаар хүдэлдэгынь ... ород хэлэндэ оршуулдаг АМПАР гэжэ си... манай промышленна гуримаар ашаглагдадаг ... болон француз хэлэнһээ оршуулха систе... туршагдажа дүүрээд, баһал промышленна ... болгогдонхой.

... туршада нэгэ миллион шахуу үгэһөө бүри... нүүдые оршуулха хэрэгтэй байбал лэ, ма... хэрэглэмээр гэжэ эрдэмтэд, мэргэжэлтэд ... манай айхабтар түргэнөөр оршуулдаг юм. ... магнитна лентэһээ ороһон мэдээсэлнүүдые ... хараатай.

... ажал ябуулгын нүгөө шухала шэглэлынь ха... словарь зохёолго болоно. Машиныи ... ямар нэгэн үгэ сохиходо, тэрэнэй ор... дары сагтаа дисплей дээрэ гараадхиха юм. ... Ород-англи иимэ словарьнууд Москвада ... нааданай үедэ хэрэглэгдээ һэн. Мүнөө ... һаяар тиимэ словарь үргэнөөр хэ... бээ гэжэ бидэнэр найданабди.

... оршуулгада хэрэглэхэ хараа замууд тухай хэ... тэмдэглэмээр байна. Нэгэдэхинь гэхэдэ, ... шанарые мүнөөнэйхиһөөнь һураггүй ... хэрэгтэй. Энэ хадаа лингвистнүүд, математи... талаар хүдэлжэ байгаа бусад мэргэжэлтэдэй ... нүүдай нэгэн гэжэ би тоолоноб. Хоёр... ... нарижуулха шухала.

... оршуулга хэжэ болохо гү, али үгы гү гэһэн ... мүнөө үлүү болоо. Машинна оршуулга ... бодото зүйл болонхой гээшэ. Зүгөөр хүн ... бүгэдые оршуулдаг харин машина тии... хамаг бүхы юумые машинаар оршуулуул... гэжэ би һанадаг хүм. Уран зохёолшод ... мэдэрэлээ зохёохы ажалдаа зорюулан, ... зангидан, зохёолоо бүтээдэг гээшэ, ... шадахагүй. Тиимэһээ уран зохёолнуудые ... сэдьхэл бодолой ехэ хүсэ гарган, хү... ёһотой гээшэ. Тиимэ болохолоороо, ... газартань лэ амиды оршуулагшые ... болоно бшуу.

...хөөрэлдөө **Михаил КРЮЧКОВ** бэшэжэ абаба.
(АПН).

1986 ОН СЕНТЯБРЬ

ШАТАДАГГҮЙ ПЛАСТМАССА

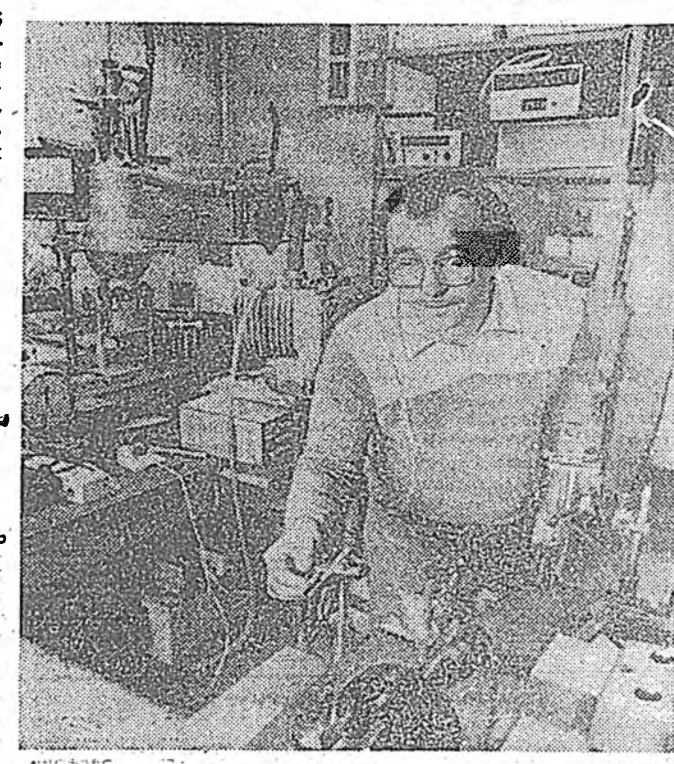
Белоруссиин ССР-эй Наукануудай академиин болон Днепропетровскын хүдөө ажахын институдай эрдэмтэд олон пластигуудай дундаһаа дабирхай дүлэндэ абтанагүй гэжэ баталан харуулаа. Түсхай аргаар хэгдэһэн, дабирхай түрэлтэй шэнэ пластмасса Цельсээр 800 — 900 градус халуунда дүрэнэгүй.

Галда дүрэдэггүй энэ шэнэ пластик тон үргэнөөр хэрэглэгдэмээр гэжэ эрдэмтэд тоолоно. Илангаяа хоорондоо урэлдэдэг зүйлнүүдые тэрээгээр хэжэ болоно. Мүн түймэр гараха аюултай газарта тэрэниие хэрэглэхээр. Машина бүтээгшэдэй, ниидэдэг аппарадай конструкторнуудай тэрээгээр һонирхохонь дамжаггүй.

Энэ шэнэ полимерые зуун процент кислород соошье шатаахада дүрэдэггүй, эрдэмтэдэй бии болгоһон шэнэ түхэлэй материалай нэгэниинь лэ юм.

ЭСТОНИИН ССР. 1986 оной СССР-эй Гүрэнэй шанда физикын эрдэмэй шэнэ хүдэлмэринүүдэй цикл зууршалагдаба. Тэрэниие ЭССР-эй АН-ай Физикын институдай хүдэлмэрилэгшэд Рейн Авармаа, Яак Кикас ба Аншель Гороховский гэгшэд бүтээгээ.

Оршон тойронхи байгаали хамгаалгада, мэдээсэл бэшэн, абалгада, оптическа холбоондо эдэ шэнэ онол арганууд хэрэглэгдэхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ЭССР-эй АН-ай Физикын институдай лазерна спектроскопиин лабораториин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, физико-математическа эрдэмэй кандидат Аншель Гороховский.

ТАСС-ай фотохронико.

ҮЗЭГДӨӨГҮЙ ХҮЙТЭН

УССР-эй АН-ай эрдэмтэдэй байгуулһан рефрижераторай хүйтэрүүлдэг камера соохи хүйтэн замбуулинай дайдадашье үзэгдэдэггүй. Эндэнь Цельсээр 273,13 градус хүйтэн байна. Энэнь абсолютна нульһаа оройдоол нэгэ градусай зуунай гурбан хубяар дээшээ.

—Жэшээнь, одо мүшэндэ байдаг эгээл ехэ халуунииие эрдэмтэдэй үшөө бии болгожо шадаагүй байхадань, бидэнэр байгаалида байдаггүй хүйтэниие бии болгожо шадаабди. Иимэ температурада молекулэнүүдэй дулаанай элшээр хүдэлэлгэ үгы шахуу боложо, бодосууд тон юрэ, бусын шэнжэ шанартай болодог. Энэнь наукада айхабтар ехэ һонирхолтой юм,—гэжэ физико-математическа эрдэмэй доктор, Ленинскэ шангай лауреат В. Михеев хэлэбэ.

Эрдэмтэдэй байгуулһан энэ рефрижератор хэрэгтэй хүйтэниие түргөөр бии болгожо, тэрэнээ хэдышье саг соо зандань байлгажа шадаха.

(ТАСС).

Харьков.

БЕЛОРУССИИН ССР. Уян нугархай автомат үйлэдбэриин үндэр бүтээсэтэй түхеэрэлгын ба рободуудай техникын комплекснуудай шэнэ үеын серийнэ үйлэдбэрилгэ — арбан хоёрдохи табан жэлдэ манай гол зорилго болоно гэжэ, «Планар» нэгэдэлэй эрдэм-үйлэдбэриин коллектив тоолоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: автомат проектнүүдэй системын таһагта.
ТАСС-ай фотохронико.

ХЭМЭЛ ЗҮРХЭН ТУХАЙ

США-да доктор Роберт Джарвик гэгшэ пластигаар хэмэл зүрхэ хэһэн юм. «Джарвик—7» гэжэ тэрэнэй хэһэн зүрхэн хамта дээрээ 24 хүндэ һуулгагдаһан, тэрэ тоодо 5 хүндэ ходо. бэшэндэнь саг зуура байхаар хэгдэһэн байгаа. Мүнөө тиимэ зүрхэ хүүлэһэн 14 хүн мэндэ ябана. Бэшэниинь, тэрэ тоодо ходо байхаар хэгдэһэн зүрхэтэй 5 хүниинь эгээ ехэнь 2 жэл шахуу һуугаад, гол түлэб саа үбшэндэ дайруулжа наһа бараа юм. Тэдэ хүнүүд түрүүн ехэ түргэн һайжардаг, тиигээд байн байн муудажа, хэбтэриин болодог, арай гэжэ дуугардаг болошоно.

Тиимэһээ пластик болон түмэрые холбон хэгдэһэн зүрхэндэ саашадаа найдалтай гү; хэрбээ тиимэ зүрхэтэй хүнэй арай гэжэ ажаһууха һаань, тиимэ зүрхэ хэлтэй гү гэһэн асуудалаар США-да врачнууд болон социологуудай ехэ үгэ буляалдаан болоно. Заримаиинь хэлэхэдээ, хэмэл зүрхые саг зуурал, өөрынь зүрхэнэй һайжартар гү, али ондоо амиды зүрхэнэй хэгдэтэр лэ хэрэглэхэ гэнэ. Харин доктор Джарвик хэһэн хэмэл зүрхэеэ һайжаруулжа байнаб, тэрэниие саг зуура хэрэглэхэһээ гадна, хүнэй сээжэ соо ходо байхаар хэхэл ёһотойбди гэжэ тоолоно.

СССР-эй АМН-эй Хирургиин бүхэсоюзна научна түбэй директор, академик Б. В. Петровский түс асуудалаар иимэ һанамжа хэлээ.

—Американ хирургнуудай һуулгаһан хэмэл зүрхэтэй хүнүүдэй наһа барабашье һаань, тиимэ операцинууд дэмы хэгдээ гэжэ хэлэхэгүйб. Тэдэнэй зариманиинь жэлһээ үлүү һуугаал. Энэмнай амжалта гээшэ. Тиихэдэ хэмэл зүрхэн ямар нэгэн гай усалда орожо, мэндэ ябахаяа болиһон хүнһөө абтаха ёһотой амиды зүрхэнэй орондо хэгдэнэ бшуу. Харин амиды зүрхэ хэрэглэхэ гээшэ ехэ аятай хэрэг бэшэ. Энээнэй үшөө нэгэ муу талань гэхэдэ, зарим оронуудта тулюур байдалдаа сухэрһэн үгытэйшүүл мүнгөөр зүрхэеэ абхуулхые зүбшөөдэг болонхой. Зарим хүнүүд тиигэжэ бөөриеэ үгэһэн байна. Энээниие соёл болбосоролой түйлалта гэжэ тоолохын аргагүй.

Совет эрдэмтэд мүн лэ хэмэл зүрхэ байгуулха ажал эрхилнэ. Тэрэнь полимерээр хэгдэдэг, шахагдаһан агаараар ябуулагдадаг. Тиимэ зүрхэн буруунууд дээрэ тон олон дахин туршагдажа, тэдэнэй зариманиинь гурба үлүүтэй һара амиды байһан юм. Энээниие һайжаруулхын тулада саашадаа бүри һайн пластмасса олохо, хэмэл зүрхэнэй пластмасса болон түмэр зүйлнүүдые тон һайнаар холбохо арга олохо, тэрэниие ябуулха шэнэ элшэ хүсэ хэрэглэхэ гэхын хүдэлмэри хэгдэхэ болоно. Энээндэ социалис ороной эрдэмтэд хабаадалсаха.

Хэмэл зүрхэ хүндэ хэрэглэхын тулада тэрэнээ хэдэн жэл соо тон һайн болгохо ёһотой. Тэрэнээ үбшэнтэндэ хэжэ байгаад «һайжаруулха» гээшэ манай медицинын ёһо гуримтай таарахагүй. Гэбэшье манай хэжэ байгаа ажал ямаршье бодото үрэгүй гэжэ һаналтагүй. Манай хэһэн зүрхэнэй зарим хэмэл зүйлнүүд хүнэй ами наһые абарһан байха. Юрэдөөл, шэнжэлгэнүүд үргэлжэлһөөр.

М. КНЯЗЬКОВ.

ШЭНЭ МАТЕРИАЛНУУДАЙ БИИ БОЛГОГДООШЬЕ һААНЬ...

никодо дайралдаа һаань, энэнь орёо приборые хэрэгһээнь гаргажа шадаха байна.

Эрдэмтэд нэгэ процентын зуугаад мянган хуби холисотой бодосуудые абажа шададаг болонхой. Энээниие арбан километр утатай аад, оройдоол нэгэ миллиметр зангилаатай утаһантай жэшэжэ болоно. Бодосуудые иигэжэ сэбэрлэхэ гээшэ ехэ түбэгтэй орёо хэрэг юм. Лабораториин хана болон приборнууд тооһо халдахаадаггүй түсхай материалаар хэгдэжэ, тэндэ бусад хүнүүдэй орохонь шанга хорюултай байдаг. Юун бэ гэхэдэ, хүн бүхэн огто хүдэлэнгүй байбашье, минута бүхэндэ зуу мянга гаран бутархай тооһо гаргажа байдаг. Жэшээнь журналай хуудаһа һэхэхэдэтнай, таби мянга гаран тон жэжэхэн зүйлнүүд иишэ тиишээ хөөрсэгэнэн тарадаг. Харин үлэмжэ сэбэр бодосуудые хэрэглэдэг лабораторидо энэ огто байха ёһогүй.

Холисотой ба сэбэрлэгдэһэн бодосуудай шэнжэ шанарынь ондо ондоо байдаг. Жэшээнь, вольфрам халтад гэхэдэ хухардаг хэбэрэг материал гэжэ тоологдодог. Харин сэбэрлэгдэхэдээ, тэрэ уян болодог. Тон сэбэр титан юрэ буса ехэ халуунда—1630 градуста хайладаг. Энэнь абяанһаа түргэн авиацида болон замбуулинай техникэдэ тон шухала.

Мүнөө бидэнэр материалнуудаа урданайхиһаа ондоогоор сэгнэдэг болонхойбди. Газар дэлхэй дээрэмнай хүн зон улам олошорно. Тиимэһээ элдэб бодосууд манда улам ехээр хэрэгтэй болоно. Харин ашагта малтамалнуудаймнай хэбтэшэнүүд бага боложол байдаг. Хэрбээ газар дорохи баялигһаа нефть, нүүрһэ, руда улам ехээр саашадаашье абабалнай, һаяар тэндэмнай юумэн үлэхэгүй. Теэд ашагта малтамалнууд манай үхибүүдтэ, аша гушанартамнай хэрэгтэй болохо бшуу. Тиимэһээ малтан абаһан бүхы зүйлнүүдээ гамтайгаар хэрэглэхэ ёһотойбди.

Жэшээнь, үни холоһоо мэдээжэ түмэр абая. Тэрээгээр станок болон машинануудые, хүүргэнүүд болон электродамжуулгын тулгануудые, рельснүүд болон соргонуудые хэдэг. Хэрбээ түмэрэй рудаһаа эгээл үндэр шанартай булад хайлуулан абажа, үлэмжэ бата бэхи детальнуудые хэдэг болоо һаамнай, машинанууд һураггүй удаан хүдэлдэг болохо. Тиин бүри энээнэй ашаар түмэр алмагдажа болохо юм. Гэбэшье олон хэрэгсэлнүүдые хэхэдэ, түмэрэй орондо алюмини хэрэглэгдэдэг болонхой. Энэ металл түмэртэ орходоо газар доромнай хоёр дахин ехэ юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ эрдэмтэд алюминияар холисонуудые хэдэг боложо, тэдэнь бата бэхеэрээ бусадһаа дортодоггүй. Жэшээнь, Газарые тойрон дабшадаг манай түрүүшын хэмэл одоной гадарынь иимэ холисоор лэ хэгдэһэн юм. Бусадта орходоо алюминиин холисонууд шанга хүйтэндэ хатуу бэхи зандаал байдаг, хэбэрэг болодоггүй. Харин мүнөө манда тиимэ материал тон хэрэгтэй. Сибирь болон Алас-Хойто зүгтэ хүдэлхэ машинануудта тэдэ хэрэглэгдэхэ. Эрдэмтэд алюминиие ерээдүйн металл гэжэ зүб нэрлэдэг гээшэ.

Техникын зарим талануудта машинануудай шадахадал хүнгэн байхань тон шухала юм. Жэшээнь, замбуулинай аппарадай хүнгэн байха туманъ тойрон дабшаха замдань тэрэниие гаргахын тулада улам бага түлишэ хэрэгтэй болоно бшуу. Һаяар эндэ хөөһэн-металлнууд угаа хэрэгтэй болохо. Газарай эрхэ байдалда тэдэниие бүтээхэнь бэлэн бэшэ. Юундэб гэхэдэ, монсогорхон агаарнууд ходо дээшээ тэгүүлнэ бшуу. Харин замбуулинай шэгнүүргүй эрхэ байдалда тиимэ бэшэ. Хэдэн жэл үнгэрөөд байхада, космонавтнуудай хөөһэн-металл абадаг түсхай цех орбитада бии болохо. «Салют» гэжэ түсхай замаар дабшадаг научна станци дээрэ тиимэ түрүүшын туршалганууд хэгдээ.

Пластмассаар хэгдэһэн элдэб юумэнүүд манда улам олошорно. Тэрэ металл арьбалхадамнай, баһал туһална. Тиигээдшье пластмассова детальнуудые хэхэдэ, һураггүй бага элшэ хүсэн хэрэгтэй. Теэд энэ тон шухалань бэшэ. Пластмассын ашаар бидэнэр манда хэрэгтэй шэнжэнүүдтэй материалнууд болохо композидуудые хэжэ шададаг болообди. Хэрбээ, жэшээнь, түмэр утаһатай холиһон полимерые хэбтэ эюулбэл, бата бүхэшье, жэбэрдэгшьегүй деталь хэгдэхэ байна. Элдэб материалнуудые тааруулан, юумэ сүмэ сорьёдог, мүн тон халуун гэхэ мэтын байдалда хүдэлгэхэ композидуудые байгуулжа болохо.

Мүн шэнжэ шанараараа, жэшээнь, булад гү, али шэрэм зүйлнүүдһээ өөрэгүй эдлэлнүүдые керамикаар хэжэ шададаг боложо байнхайбди. Жэшээнь, керамикаар автомобилиин двигатель хэбэл, тэрэ юрын двигательдэ орходоо түлишэ багаар «залгиха». Керамика гээшэмнай үнэндөө шулуун ха юм даа. Тиимэһээ зосоонь бии болоһон бүхы дулаае баридаг. Тиин түлишэ гүйсэд шахуу шатадаг, иимэ двигатель хүргэхэ оньһон хэрэггүй. Мүн металл болон керамикаар композидууд бүтээгдэнэ. Зуун жэлэймнай эсэс багаар иимэ композидууд мүнөөнэй пластмасса шэнгеэр дэлгэрхэ бээз.

Шэнэ материалнууд тухай удаан хөөрэжэ болохо. Гэбэшье бии байһан юумэеэ һайнаар ашаглаха гэһэн үшөө нэгэ шухала зорилго табигдана. «Үлэгдэлнүүд» гэһэн үгэдэ дадашанхайбди. Электростанцинуудай котел соо нүүрһэн дүрэнэ, тиихэдэнь дэргэдэнь обоо хүбөө үнэһэн болон шлак сугларна. Хүдэлмэришэн заготовко мүлинэ, тиин хажуудахи хайрсагынь түмэр зоргодоһоор дүүрэнэ. Заводой хоолойһоо баглагар хара утаан гарана. Тиин тэрэнэй агаар бузарлахаһаань гадна, үнэтэ бодосууд утаанаар хамта дэгдэн арилна бшуу. Харин тэдэ бодосуудынь ондоо тээ, ямар нэгэн ондоо заводто тон хэрэгтэй байха. Үгышье һаа, жэшээнь, үдэр бүри байраһаа бог шоройгоо хаянабди.

Бог шорой сортоложо, тэдэниие болбосоруулдаг, заводууд бии болонхой. Тиин 2000 ондо гараха толи соо «үлэгдэлнүүд» гэһэн үгэ олохошьегүйдөө болохобди. Бидэ энэ үгэ мартахабди.

Андрей ИВАХНОВ.
(АПН).

КИНОРЕЖИССЕРТОЙ УУЛЗАЛГА

Ленинскэ комсомолой шангай лауреат, кинорежиссер Александр Итыгилов тоонто нютагаа айлшалжа ерэбэ. Нютагайнгаа хүбүүнтэй, тэрээнэй хани нүхэр — киноактриса Ольга Матешкотэй кино харагшад «Прогресс» кинотеатр соо уулзаба. Александр Итыгилов орон соогоо мэдээжэ болоһон А. П. Довженкын нэрэмжэтэ киностудида режиссероор хүдэлнэ. А. Итыгилов Кинематографиин бүхэсоюзна институтда һуража, кинооператорай мэргэжэлтэй болоходоо, һонирхолтой хэдэн лентэнүүдые буулгаһан юм. Тэдэнэйнь дунда «Иду к тебе» (Леся Украинка тухай), «Каштанка», «Театр неизвестного актера», «Рожденная революцией» ба олондо мэдээжэ бэшэшье фильмүүд бии. Удаань залуу буряад кинооператор режиссер болохо эрмэлзэлтэйгээр режиссернуудай дээдэ курсануудта һуража, суута кинорежиссер Глеб Панфиловта заалгаха заяатай байгаа. Һургуулияа дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр А. Итыгилов В. Распутинай «Продается медвежья шкура» гэһэн рассказаар Байгал шадарта түрэл газарнуудаараа ябажа, фильм зохёон байгуулба. «Встреча», «Если можешь — прости» ба бэшэшье кино-зурагуудынь харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн.

Александр Итыгилов «Обвиняется свадьба» гэжэ шэнэ фильм тухайгаа иигэжэ хөөрэнэ:

— Энэ киногой мүндэлһэниинь орёо түүхэтэй. Режиссер Константин Ершовой Ольга Чайковскаятай суг бэшэһэн «Свадьба в суде» гэһэн очерк уншаад, ехэ һонирхожо, энэ сюжедээр фильм буулгаха һанал бодолдо абтабаб. Энээн тухайгаа «Советская культура» газетын уншагшадта мэдүүлээ һэм. Уншагшадһаа олон бэшэгүүд ерэжэ, «очеркдо бэшэгдэһэн ушар ганса нэгэн бэшэ, манай эндэ баһал иимэ юумэн болоо һэн» гээд, хүнүүд режиссер К. Ершовто хөөрөө, туһаламжа үзүүлээ. К. Ершов фильмын литературна сценари бэшээд, харин кино буулгаха заяагүй байшоо. Аха нүхэрни хүндөөр үбшэлжэ, наһа бараа.

Фильм байгуулжа даабари намда үгтэбэ. Режиссер К. Ершов олон заабаринуудаа сценариин мүрнүүдэй хоорондо үлээдэг байһан, тиимэһээ фильм бүтээхэ гээшэ хүндэ байгаа. Би хурим түрын ёһо заншалнуудые шэнжэлжэ, найр наада эрхилэгшэнүүдтэй хөөрэлдэбэб, ажалыень хараab. Мүнөөнэй зарим түрэ найрнууд хабаадагша нюургүй, гансал харагшадтай зүжэгүүд шэнгеэр үнгэргэгдэнэ. Эндэ ори ганса актер — тамада. Тиимэһээ түрэдэ ерэгшэд бэеэ хураан, «намһаа саагуур, наранһаа наагуур» гээд, хайхарамжагүйгөөр түрэ нааданда байлсана. Хэмжээгүй ехэ архи гү, али хэн нэгэн һүгэлсэхээ һанана гү — тэдээндэ хамаагүй. Уй гашуудалтайгаар дүүрэһэн түрын һүүлээр хүнүүд ондоо болоо гээшэ гү — иимэ асуудал фильм соогоо табинаб.

«Золотая речка», «Пропавшая экспедиция», «Рожденная революцией» ба бэшэшье кино-зурагуудаар олондо элитэ болоһон киноактриса Ольга Матешко зал соо суглараагшадта альга ташалгаар угтагдаба. Украинын габьяата актриса О. Матешко Александр Итыгиловэй найруулһан олон фильмүүдтэ наадаа. «Обвиняется свадьба» фильмдэ киноактриса һонин рольтой: һэшхэлээ алдаһан образ гэхэ гү, али хайхарамжагүйшүүлэй талаа бариһан эхэнэрые наадана. Бага наһан, актриса болохо эрмэлзэл, ВГИК-та һураха үе тухайгаа Ольга Матешко шог зугаатайгаар хөөрэбэ.

Уулзалгын эсэстэ зал соо суглараагшад нютагайнгаа хүбүүнэй зохёон байгуулһан «Обвиняется свадьба» гэжэ фильм хаража баярлаа.

И. ТУМУРОВА.

«БУРЯАД ОРОН—86» ГЭҺЭН ФОТОКОНКУРС

1. «ЭСЭГЫМНИ ДҮРЭ ЗУРАГ».
2. «ҺУРГАН ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭ» (Ахын районой Орлигой дунда һургуулиин ажалай багша В. Д. Осохоев һурагша таяа).

Г. ЦЫБДЕНОВЭЙ фото-зурагууд.

Спорт. БҮХЭСОЮЗНА УРИЛДААНДА—БАРАНДАА

Улаан-Үдэ хотодо олохон һайндэрнүүдтэ зорюулагдаһан спортын мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ байдаг гээшэ. Тэдэнэй дунда «Бүхэсоюзна урилдагшын үдэр» онсо илгаатай юм. Энэ мүрысөөндэ спортсменүүдһээ гадна олон тоото ажалшадай хабаадалсадаг болоһониинь һайшаалтай юм. Жэл бүри үнгэргэгдэдэг энэ урилдаан өөрын шэнжэтэй болоо. Юуб гэхэдэ, олоной дунда һонирхол, үүсхэл татаһан энэ урилдаанда дуратайшуулай тоо Улаан-Үдэ хотодомнай улам олошорно. Мүнөө хотын ажалшад урилдаанда дуратайшуулай клубта олсороо ябажа эхилхэдээ, физкультура, спорт ажалшадай дунда дэлгэрүүлхэ хэрэгые улам дабшасатай болгоо. Республикын газетэнүүдэй дамжуулгын кубогуудта хүртэхын түлөө, мүн Советскэ Союзай Геройнууд Сергей Орешковэй, Владимир Борсоевой, Петр Харитоновой, сэрэгшын Алдар Солын гурбан шатын ордено Радикальцевай дурасхаалда зорюулагдаһан заншалта урилдаануудта спортын бүлгэм, клубууд, һургуулинуудһаа гадна, хотын ажалшад ехэ, багагүй гэхээр барандаа ерэжэ хабаадана ха юм. Хотын 32-дохи, 49-дэхи, 65-дахи, 35-дахи һургуулинуудта, 24-дэхи СПТУ-да, лесотехникумдэ, багшанарай болон технологическа институдуудта, авиационно, локомотив-вагон заһабарилгын заводуудта спортын хүдэлмэри эмхитэй һайнаар, олон зоной хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэдэг болоно байнхай. Энэнь һайшаалтай, ехэ удха шанартай хэрэг гээшэ.

1982 оной намар бүхэсоюзна урилдагшын үдэр түрүүшынхеэ үнгэргэгдөө һэн. Тиихэдэ хотын комсомолой, профсоюзай, спортын эдэбхитэд һургуули, техникум, институдуудай һурагшад, студентнүүдэй, томо предприятинуудай физкультурна коллективүүдэй дунда ойлгуулгамжын ехэ хүдэлмэри ябуулаа һэн. Тэрэ гэхэһээ уламжалан урилдагшын үдэрнүүд «Бэеын элүүр энхын түлөө» гэһэн уряа доро хабарһаа эхилээд, намар орой болотор үнгэргэгдэнэ. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр «Бэеын элүүрэй түлөө» гэһэн урилдаан һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй, мүн авиазаводой хүдэлмэришэдэй, барилгашадай дунда үнгэргэгдэһэн байна.

«Урилдагшын үдэрэй» мүрысөөндэ хотын ажалшадһаа гадна, урдандаа хурдан солбоноор урилдадагаараа холо ойгуур мэдээжэ болоһон уласхоорондын классай спортын мастернууд, СССР-эй спортын мастернууд Павел Яковлев, Александр Костецкий, Геннадий Темников, Надежда Виноградова-Мироманова, Татьяна Позднякова болон спортын ветерануудай хабаадалсажа байхада, олоной дунда физкультура, спорт хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө ехэ хубитые оруулалсана.

Байгша ондо үнгэргэгдэхэ заншалта энэ урилдаан Улаан-Үдэ хотын үйлсэ гудамжануудаар үнгэргэгдэхэ юм. Бүхэсоюзна урилдаанда хабаадахаяа ерэгшэд Советүүдэй талмай дээрэ урилдаанда зорюулагдаһан баяр ёһололдо хабаадаха болоно. Үдэрэй 11 сагһаа эхилхэ энэ урилдаанда үйлэдбэриин коллективүүдэй, һуралсалай газарнуудай физкультурын коллективүүд хабаадаха. Эдэнэр дүрбэн километрэй зайда урилдаха юм. Эдэнэрһээ гадна «Аба, эжы, би — спортын бүлэбди» гэһэн, мүн 50-һаа дээшэ наһатай ветеранууд урилдаанда түрүүшынхеэ хабаадаха болонхой.

Тобшолон хэлэхэдэ, сентябриин 14-дэ үдэрэй 11 сагһаа эхилхэ «Бүхэсоюзна урилдагшын үдэртэ» бултадаа ерэжэ, хабаадахыетнай уринабди.

А. ЗАНГЕЕВ,
Улаан-Үдын горсоведэй дэргэдэхи физкультура, спортын комитедэй түрүүлэгшэ.

«ЭДИР НАҺАН» ИЛАБА

Шатараар хүбиин тоосоогоор һурагшадай дунда Казахай ССР-эй түрүүшын һуури эзэлхын түлөө Алма-Атада үнгэргэгдэһэн (Казахай ССР-эй шатарай клуб эмхидхээ) нээмэл мүрысөөндэ Хэжэнгын районой Х. Намсараевай нэрэмжэтэ дунда һургуулиин һурагшад хабаадаха золтой болоо һэн. Тэрэ мүрысөөндэ тус республикын өөһэдынь болон аха дүү республикануудай шатаршад уригдаһан байгаа. Тиихэдээ хоёрдохи разрядһаа доошо разрядтай хүн тэндэ хабаадаха ёһогүй һэн.

Алма-Ата хотоһоо наадагшалай дунда спортын мастерта 7 кандидат, Аркалык хотоһоо табан кандидат, Тюмень, Якутск, Кемерово, Актюбинск нэгэ-нэгэ кандидадууд ерэһэн байба

Харин манай республикые түлөөлһэн һурагшад мэргэжэлэй талаар тэдэниие хүсэхэгүй байгаа. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэрнай мэйл 1-дэхи ба 2-дохи разрядтай болоно үрдиһэн үхибүүд байгаа бшуу.

Тиин спортын мастерта кандидат болоһон 19 шатаршан, 1-дэхи разрядай 33 хүн, 2-дохитой 13 шатаршад хабаяа туршажа эхилээ һэн.

Шоро муута жээрэб таталгын ёһоор бэшэ даа, харин шатарта дуратайшуулай һонирхол татахын тула мүрысөөе үүсхэгшэд эгээл залуу эгээл наһатай шатаршадые уулзуулба.

Тиин тус мүрысөөндэ хабаадагшадай эгээл залуунь — 11 наһатай, 2-дохи разрядтай Олег Ринчиннимаев (Хэжэнгэ), 80 наһатай, 1-дэхи разрядтай, А. Блиновтой уулзаба. Энэ мүрысөөе олоной анхарал хүрээлжэ, эсэстэнь «эдир наһан» илаа бэлэй. Харагшадай дундаһаа нэгэнэй: «Залууханшье һаа, ногоохон бэшэл» — гэхэнь дуулдаа һэн.

Олегэйнгээ илалтые Таня Сэлмэг хоёрынь дэмжэбэ. Һөөл болгоомжолжо наададаг Цырендондок Шагдаров очкоһоо хубаажа һалаа һэн.

Басаганай эрэшүүлтэй хамта түрүүшынхиеэ наадаа. Таня Ринчино хэды намдууханаар бодомжолон наадабашье, этюд болон орёо бодолгонуудые гансаараа тур зуура шиидхэхэ асуудалые хүсэд анхараагүй байшоо. Сэлмэгнай өөрынгөө үндэр разрядые хүсэд батадхажа бираагүй гэжэ һананаб.

Тиигэбэ яабашье манай үхибүүд яһала урматайгаар тэмсэһэн. Табанаймнай гурбанай спортивна разрядуудынь дээшэлээ, бултанай дүй дүршэл нэмээ гээшэ ааб даа.

Һурагшадта гэжэ зорюулагдаһан гансахан шагнал 1-дэхи разрядтай Олег Ринчиннимаевта барюулагдаа юм.

Шатаршадай хото гэжэ суурхадаг Алма-Ата ошожо наадаһан Хэжэнгын дунда һургуулиин һурагшад яһала урма зоригтой нютагаа бусажа ерээд, һуралсалайнгаа шэнэ жэл эхилэнхэй.

П. ИЛЬИН,
тренер.

КАСПАРОВ — КАРПОВ 8:6

ЛЕНИНГРАД, (ТАСС). Шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө харюугаа абалгын матчын хойшолуулагдаһан 14-дэхи партида А. Карпов өөрыгөө шүүгдэһэндэ тоолоод, наадаяа үргэлжэлүүлбэгүй. Нааданай тоо Г. Каспаровай талада 8:6 болобо. Удаадахи парти сентябриин 10-да болоо. А. Карпов сагаанаар наадана.

СОВЕТ АРМЕНИДЭ БОКС ХҮГЖӨӨГДЭНЭ

Энэ жэлэй февралиин 1-дэ Ереванай ринг дээрэ спортын хүлеэгдээгүй ушар болоо һэн. Гол түлэб боксын Армениин һургуулиин һурагшадһаа бүридүүлэгдэһэн СССР-эй суглуулагдамал команда дэлхэйн һайн дуранай боксын эрхим түрүү командануудай нэгэн болохо США-гай командые 6:3 тоотойгоор шүүһэн байгаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ илалта манай олохон мэргэжэлтэдтэ, тренернүүдтэ хүлеэгдээгүй ушар бэшэ бэлэй. Өөһэдөөшье бодоод үзэгты. Нёдондо жэлэй март һарын эхиндэ бүхэсоюзна шэлэн абалгын мүрысөөндэ Армениин дүрбэн боксер — Лерник Папян (51 килограмм), Самсон Хачатрян (57 килограмм), Исраэл Акопкохян (67 килограмм), Бабкен Сарградян (71 килограмм) түрүү һууринуудые эзэлжэ, СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаад, 1985 ондо Будапештдэ болохо Европын чемпионадта хабаадаха эрхэдэ хүртөө һэн. Закавказиин энэ республика урдандаа хэзээдэшье иимэ олон түлөөлэгшэдөө ороной суглуулагдамал командада оруулаагүй байгаа.

— Хэрбээ 10—15 жэлэй урда тээ оройдоол нэгэ гү, али хоёр шэгнүүртэ Армениин боксернуудай ороной суглуулагдамал командада оруулагдадаг байгаа һаань, мүнөө дүрбэ гү, али бүришье дээшэ шэгнүүрнүүдтэ хабаадана,— гэжэ СССР-эй суглуулагдамал командын ахалагша тренер Артем Лавров хөөрэнэ. — Он жэлэй үнгэрхэ бүри республикын боксернуудай уласхоорондын нэрэ хүндэ ургана. Жэшээнь, Европын һүүлшын чемпионадта Ереванһаа Исраэл Акопкохян, Кироваканһаа Самсон Хачатрян алтан медальнуудта хүртэһэн. Хачатрянай нютаг хүбүүн Бабкен Саградян мүнгэн медаляар шагнагдаһан, харин 1984 ондо залуушуулай дунда Финляндида үнгэргэгдэһэн Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан Кироваканай Лерник Папян түрүүшын үдэрнүүдтэ урагшагүйдэжэ, шүүгдэһэн байгаа. Удаань ноябрь һарын эхеэр Европын суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Сеулда үнгэргэгдэһэн дэлхэйн Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ хабаадахадаа, Акопкохян алтан, харин Хачатрян бронзо медаляар шагнагдаһан байха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Арменидэ бокс үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна гэжэ Артем Лавров саашадаа мэдүүлбэ. СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ, бүхэсоюзна спартакиадануудта, уласхоорондын элдэб наадануудта Самсон Хачатрянай, Исраэл Акопкохянай, Армениин бусад боксернуудай түйлаһан толотомо илалтанууд республикын боксын секцинүүдтэ олон мянган хүбүүдые хабаадуулжа, бэлигтэй бэрхэ эдир боксернуудые шэлэжэ олохо арга олгоо. 1983 ондо үнгэргэгдэһэн СССР-эй арадуудай Спартакиадада Армениин боксернууд совет боксын эрхим бэрхэ командануудта — РСФСР-эй, Казахстанай болон Украинын суглуулагдамал командануудта гартажа, дүрбэдэхи һуури эзэлээ һэн.

Совет боксын үмэнэ Армениин ехэ габьяатай байһые хараада абажа, тэрэнэй ниислэл Ереван хотодо нёдондо намар СССР-эй ээлжээтэ чемпионат үнгэргэгдэһэн байгаа. Альберт Казанджян (54 килограмм), Сурен Оганян (57 килограмм), Манвел Аветисян (71 килограмм) СССР-эй чемпионууд болобо. Казанджян, Михак Казарян (57 килограмм) 1986 оной февраль һарада Индонезидэ үнгэргэгдэһэн Президентын кубогта хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөндэ мүнгэн медальнуудаар шагнагдаа, харин Хвича Хдрян (54 килограмм), Сурен Оганян (60 килограмм), Исраэл Акопкохян (67 килограмм) илалта түйлаһан байгаа.

Арһан бээлэйн элитэ ехэ шадаберитад, хойшодоо бэлигтэй бэрхэ, онсо өөрын арга дүрэтэй тренернүүд болоһон, тусхайлбал, 1956 оной Олимпиин наадануудай чемпион, Европын гурба дахин чемпион Владимир Енгибарян, 1955 оной Европын чемпионадта мүнгэн медаляар шагнагдаһан Константин Джанерян, 1974 оной дэлхэйн чемпионадта бронзо, 1976 ондо Монреалиин Олимпиадада бронзо медальнуудаар шагнагдаһан Давид Торосян, СССР-эй чемпионууд болон шангуудта хүртэгшэд Михаил Айвазян, Сурен Казарян, Камо Сароян, Сурен Дурян болон бусад Арменидэ бокс хүгжөөлгын эхи табиһан байха юм.

Армениин хото городуудта, хүдөө нютагуудта олон арбаад мянган эдир хүбүүд хүүгэдэй спортын һургуулинуудта, спортын бүлгэмүүдтэ, албан зургаануудта, клубуудта бокс эрхилдэг байна. Ереванай физкультурын институт, мүн республикын элдэб хото городуудтахи институдуудай физическэ хүмүүжүүлгын кафедранууд боксоор мэргэжэл шадабаритай тренернүүдые, судьянарые һурган бэлдэдэг юм. Ереванда Владимир Енгибарянай хүтэлбэри доро эдир боксернуудай тусхай шэглэлтэй суута һургуули хүдэлдэг. Тэрэниие дүүргэгшэд бүхэсоюзна болон уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ илажа гараһан гү, али шангуудта хүртэһэн байна Сурен Мирзоян, Роберт Оганесян, Роберт Меграбян, Артур Саркисян, Владимир Бадалян гэхэ мэтын элитэ мэдээжэ тренернүүд, мэргэжэлтэд эрхим бэрхэ олохон боксернуудые хүмүүжүүлээ.

Борис **ОЛЬШЕВСКИЙ,**
(АПН).

Футбол. «СЭЛЭНГЭ»—«АВТОМОБИЛИСТ»

Манай футболистнуудтай ээлжээтэ уулзалгаяа үнгэргэхөөр ерэһэн Красноярскын команда футболой нааданда дуратай Улаан-Үдын ажалшадта үнинэй танил, мэдээжэ юм. «А», «Б» классуудай бүлэгтэ суг хамта наадажа ябаһан эдэнэрэй хоорондо үнгэргэгдэһэн уулзалга хододоо шамгаар, түргэн бушуу наадатайгаар үнгэрдэг дээрэһээ стадиондо сугларагшадай ехэ һонирхол татадаг.

«Сэлэнгын» футболистнууд «А» классай бүлэгтэ айлшадтаа орходоо, шадамар бэрхээр наададаг болоһоноо харуулжа шадаһан байна. Тиин эдэнэрэй дунда үнгэргэгдэһэн уулзалгын дүн хаража үзэхэдэ, һонирхолтой ха. «А» бүлэгтэ наадажа эхилһэн сагһаа хойшо «Сэлэнгын» футболистнууд айлшадаа 15 удаа шүүһэн, арбандань шүүгдэһэн, 11 наадандаа тэнсэжэ гараһан байба. «Автомобилист» команда 1983 ондо мүрысөөнэй таблицада гурбадахи һуури эзэлээ һэн. Харин байгша оной июнь һарада үнгэргэгдэһэн нааданда «Сэлэнгын» футболистнууд айлшадтаа 3:1 гэһэн тоотойгоор шүүгдэһэн байна.

Республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ эдэнэр дахинаа уулзажа, «хэмнай хэнээ» гэһэн шанга тэмсэл хоорондоо эмхидхэбэ. Нааданай эхилһээр 11-дэхи минутын ябажа байхада, айлшадай хамгаалагшад «Сэлэнгын» добтологшо Сергей Ивановые воротагайнгаа дэргэдэ унагаажархёо... Ялын бүмбэгые Владимир Чумаков эршэтэйхэнээр сохижо, тоо нээжэрхёо. Энээнэй удаа «Сэлэнгын» футболистнууд айлшадайнгаа тала руу хэдэн һайн добтолгонуудые хэжэ, стадиондо сугларагшадые урмашуулна. Эндэ Александр Алферов, Сергей Иванов, Сергей, Юрий Кокоринууд эдэбхи, үүсхэлтэйгээр добтолгонуудые хэжэ, айлшадаа яһала мэгдэхээхэ юм.

Нааданай хоёрдохи хахадта айлшадай футболистнууд миин һуужа үгэхөөр бэшэ, наадаяа һайнаар эмхидхэжэ, «Сэлэнгын» хамгаалагшад болон вратарь Юрий Бельмасовые гэнэдхээхэ һанаатайгаар добтолгонуудые хэнэ. Илангаяа Владимир Подкорытов, Сергей Полпаев, Андрей Бараули гэгшэдэй добтолго аюултай байгаа. Нэгэ үедэ айлшадай иимэ шанга добтолгодо ороходонь, харюугай бүмбэгэ сохигдохонь ха гэжэ һанагдаа һэн. Харюудань, манай футболистнууд булюу байдалаа һамбаашалан добтолно, хамгаалгаяа бүри эршэтэй болгоно. Футболистнууд Сергей Лагодин, Юрий Сергей Кокоринууд айлшадай ворота руу ээлжээлжэ байгаад бүмбэгэ сохиходоо, миин һалана. Айлшадай вратарь Вячеслав Буфалов сохигдоһон бүмбэгэ шадамар бэрхээр абаад лэ, гэдэргэнь—талмай руу шэдэжэ мэдэнэ.

Уулзалгын дүүрэхын урда тээхэнэ, манай футболистнууд добтолгоёо улам эршэтэй болгоо. Эндэ бүмбэгэ абаһан Сергей Иванов одоошье үшөө нэгэ бүмбэгэ оруулжа, нааданайнгаа тоо 2:0 болгобо.

«Сэлэнгын» футболистнууд энээгээр уулзалгаяа дүүргэжэ, хоёр очко өөртөө бэшүүлбэ. Удаадахи наадан сентябриин 15-да үнгэргэгдэхэ юм. Айлшаар манайда Шэтын «Локомотив» команда ерэхэ болонхой.

Т. БАДМАИН.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Фермэнүүдэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ» — түрүү бэшэг. Үсэгэлдэр. «Победын» ажалай илалта» — В. Семенниковэй тэмдэглэл. «Түсэб дүүргэгдээ, тэжээл бэлэдхэл үргэлжэлһөөр» — Н. Дегтяревой статья. «Мүнөөдэр хэн түрүүлнэб» — Р. Викторовэй тэмдэглэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Фермэнүүдые үбэлдэ бэлдэлгэ «Үбэлжэлгэ хүрэтэр нэгэ алхам»—П. Дегтяревой статья. Сошордомо дохёо. «Улаан» эрэ тахяа хүлеэнэ»—А. Федоровой статья. Шэнэдхэн хубилалгын замууд: нөөсэнүүдэй арьбалалта. «Хэн тон гамтайб» — Е. Козыкина гай статья. Газетэдэ харюусана «Нэгэ темээр гурбан асуудал». Ажахын барилгын аргаар. «Нүхэдэй үгэеэ ойлголсоходо» — ТАСС-ай материал.

Гурбадахи хуудаһанда. Социальна асуудалнууд. «Шандагагүй» трамвай»—ТАСС-ай материал. ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн материалнуудай суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Газетэ болон журналнуудта захил үргэлжэлһөөр. Россин түрүүшын революциин 80 жэлэй ойдо. «Мүхөөгөө үгөөгүйшүүл» — Ю. Будаевай тэмдэглэл. Сентябриин 14 — Урилдагшын үдэр. «Барандаа урилдаанда гарая» — А. Зангеевэй статья. Нютаг нютагай һонин Мэдээсэлэй таһаг.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.45—Шатараар дэлхэйн чемпионат. Харюугаа абалгын матч. 10.00 — «Конец Сатурна» — уран һайханай фильм. 11.35—«Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 12.35—«Юунһээ ба юундэ?» 13.05—Баримтата фильм. 13.50 — Шэнэ һонин (13.55 хүрэтэр) 15.30 — Шэнэ һонин. 15.50 — Баримтата фильм. 16.50 — «Газар дээрэ, огторгойдо ба далай дээрэ». 17.25—«Мүнөөдэр хүдөөгэй клуб соо». **Улаан-Үдэ.** 17.55 — Киножурнал. 18.05 — Москвагай Кировскэ районой «Семья» гэжэ ниитын клубай педагог-эмхидхэлшэ А. Гармаевтай уулзалга. 18.45—«Байгал». **Москва.** 19.05—«Үгын саана—хэрэг». 19.45—«Мүнөөдэр— түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Дэлхэй ба залуушуул». 20.35 — «Илалтын һүүлээрхи тулалдаан» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 22.00—Время. 22.30—Джаз. Венгриин регтайм-бенд Москвада. 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Шахтер» — «Динамо» (Киев). 00.45 — Шатараар дэлхэйн чемпионат.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Хүгжэм. 2-дохи класс. «Щелкунчик»— П. И. Чайковскиин балет. 10.05, 13.10—Испан хэлэн. 11.05 — СПТУ-гай һурагшадта. Түүхэ. 11.35, 12.40—Бүлын ажабайдалай этикэ ба психологи. 9-дэхи класс. 12.05—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.40—«Хүн Газар дэлхэй. Замбуулин». 14.25 — «Отставкада гараһан полковник» — уран һайханай фильм. 16.05—Шэнэ һонин. 16.10 — 17.55 — Завһарлалга. **Москва.** 17.55—«Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ». 18.25 — Баримтата фильм. 18.45—Мультфильм. **Улаан-Үдэ.** 19.05 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 19.20—Киноальманах. 20.00—«Бурятобувьбыт» нэгэдэлэй хүдэлмэри тухай. 20.40 — Киноальманах. **Москва.** 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15—Баримтата фильм. 21.35—«Эртэ урдын инструментнүүдэй залуу наһан». 22.00—Время. 22.35 —«Двенадцать стульев»—уран һайханай фильм. 2-дохи сери.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Закаменск—34-33, п. Кырен—91-7-18, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина... Н-00623. Заказ № 210. Индекс...